

*És nem véletlen az se,
hogy az egyház épp ide,
a tél küszöbére, az
elmúlás kezdetére
helyezte – s egymás
mellé – mindenszentek
és halottak napját,
ünnepét.*

*Tette ezt nyilván ama
nagyszerű ellentmondás
jegyében, melynek a
halál csak látszata,
tartalma azonban az élet,
s tegyük hozzá, a szó
legigazibb, legemberibb,
tehát leginkább szellemi
értelmében – élet.*

*Halottaink szeretete
elsőrendűen az élet
iskolája.*

*Igaz, nem az élet
mechanikus
folyamatainak,
amelyeknek a nagy
természet
engedelmeskedik, hanem
annak a másiknak, mely
teremtő
ellentmondásként épp a
tél küszöbén kezd új
munkába, fokozott
kedvvel és lelkesedéssel.
A külső kép: a
hervadásé, a halálé és a
menekülésé.*

*Egyedül az ember
függeszti szemét a
mindenség lankadatlanul
működő csillagaira, a
távoli és nagy egészre, s
azon is túlra...*

(Pilinszky János)

XXIII. évfolyam 11. szám 2016. november

A Koinónia régebbi számai elérhetők: www.faragoferenc.webnode.hu

Bulányi Gy.: A tékozló fiú	3271
Farkas I.: Rajtatok fordul	3274
Csepregi A.: Erőszakmentes ellenállás	3276
Hollai K. Egyházi rend...	3277
Gromon A.: A násznéptől a...	3280
Drip.: Körtékönyvajánló	3286
Barcza B.: Az emberhalász...(8.)	3287
Garay A.: Etűdök	3290
Döry I.: A megoldás	3292
Demeczky J.: A cenzúrázott Szentírás	3293
Papp F.: A hagyományos miserítus	3294
Bulányi Gy.: Egyházrend	3298
Drip.: Kert napló	3302
Gyombolai M.: Újra küldesz...	3303

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családkért, nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»

Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

BULÁNYI GYÖRGY

A TÉKOZLÓ FIÚ

A mai hosszú evangéliumi szakasznak hat szereplője van. Még egy hetediket is találunk: a példabeszéd mai és itteni hallgatóságát, a jelenlevőket, törökbálintiakat és máshonnan jövőket. Ha mise után megint bejönnének a plébániára, megismernék az övéket: szólhatnak mind a hatról. Elmondhatják mindegyikről, hogy mit gondolnak – a hatodik szereplő magam volnék.

Az első szerep – Jézusé, aki szóba áll a vámosokkal és bűnösökkel, sőt még eszik is velük. Még többet is tesz: elmondja ezt a példabeszédet, hogy választ adjon az őt érő kritikára. Majd a végén megpróbáljuk értékelni kritikáját, s főleg azt, hogy tudjuk-e, kire irányul. Magam is, s ha tetszik, akkor ti is.

A második szerep helyén az írástudókat találjuk. Izrael vallási elitjét, a farizeusokét, akik mint írástudó emberek, adnak magukra, s nem állnak szóba vámosokkal és bűnösökkel, s még kevésbé engedik be őket a házukba. Nem hívják őket vacsorára, mint Jézust, akiről egyébként megvan a véleményük. Jézus nekik nem Jézus, ő számukra csak: *ez szóba áll velük*. Mint a magunkfajtaéknak, akik számára a már leszerepeltek és utódaik szintén csak *ezek*. Az írástudók templomba és zsinagógákba járnak. Ők a törvénytéljesítők, akik szombaton nem dolgoznak, nem sétálnak a vetés között, és nem tépnek ott kalászt. Mondom: ők a vallásosak, az igazak, akik nem keverednek a korpa közé. Hasonlítanak reánk, s mi reájuk? Nem tudom, ezt döntsük el majd később magunk. Jézus óvakodott tőlük. Senkit se fogadott közülük tanítványai közé. Csak az alja népből valókat. Csak halászokat és vámosokat. És a bűnösök között – nem mondom meg, minők között – támadt Mária Magdolnát kultiválta annyira, hogy az evangéliumokban csak Péter neve fordul elő többet, mint az ő neve. Jézus számára ők a rangos személyek: a halász Péter s a nem mondom meg a valaha minő foglalkozású Magdolna, aki csókolgathatta lábát, *mert nagyon szeretett*.

A harmadik szereplő, a tékozló – bűnös a javából; a kisebbik fiú, aki céda nőkre költi örökségét, s a végén nyomorba jut, s aki végső ínségében elhatározza, hogy hazamegy. Haza, mert talán az apja befogadja béresei közé, s akkor legalább majd nem éheznek. Ez a maga hibája, bűne, abszolút alávaló linksége következtében hajléktalanná lett fiú a Jézusnak optimálisan tetsző szöveget mondja: *Vékeztem ellened. Nem vagyok méltó ara, hogy fiadnak nevezd. Fogadj a béreseid közé!* – Így kell beszélni, ha valaki Jézusnál vinni akarja valamire.

A negyedik szereplő az apa, aki Jézus szándékai szerint alighanem Jézusnak, magának, az istenképét alakítja. Hát ez az atya valóban olyan jó, amilyenek Jézus is, mi is, csak képzelhetjük az Istent. Már messziről meglátja a hazatérőt. Megesik rajta a szíve. Eléje siet. Nyakába borul. Szinte-szinte el sem mondhatja a tékozló gyerek a maga szövegét. Már hozatja is a szolgálkával a legdrágább ruhát. Húzatja ujjára a gyűrűt. Lábára a sarut. Adja szolgálainak a parancsot: Vágjátok le a hizlalt borjút! Együnk! Vigadjuk! Elkezdének vigadni. Jöjjenek a muzsikusok! Elő a citerával meg a többi zeneszerszámmal. Csak a bor nem szerepel, de kellett lennie annak is, mert táncra perdülnek. Áll a bál. Olyan lakomát rittyent az apa és kap a tékozló, aminél különbet az eltékozlott örökség sem adhatott. Hogyan rendezhette ezt a show-t az apa? Hát örömben, hogy elveszett és megkerült a fia. Úgy gondolja, hogy ezt kell csinálnia egy apának, hogyha a fia meghalt, és most életre kelt. Ezt, ha tudja az apa, hogy mi az Isten Országá!

Ötödik szereplő: az idősebbik fiú, a jó gyerek, aki éveken keresztül szolgálja apját és vagyonát. Az engedelmes, aki soha nem szegi meg apja parancsát. A szerény és nem követelőző, aki még egy gödölye erejéig

sem mulat barátaival. Aki a gyerekek között a leg... ő a bezzeg-gyerek. De most az egyszer megharagszik, fellázad, s nem hajlandó bemenni és együttvígadni. Kivel? Apjával és öccsével. Apjának kell kijönnie hozzá, hogy kérlelje őt: Jöjjön be! De az nem jön? Nem hatódik meg? Hiába mondja el az apa a szöveget neki is, amit a háza népének elmondott már? Úgy tetszik, hogy hiába, mert a történetben a végkifejletről már nem esik szó. Vége van annak, mielőtt megtudhatnók, hogy engedette apja szövegének.

A hatodik szereplő – én, magam vagyok, aki csak hallja és eltátja a száját azokon, amiket hall. De most aztán elkezd beszélni. Így: Értem én, értem ezt az apát. Ez tudja, hogy mi az a *tesuvah*. Hát ez meg micsoda? A zsidók s Jézus is így mondta a maga nyelvén azt, amit mi csak *bánatnak*, bűnbánatnak mondunk. Mi ez a bánat? Valamiféle érzelem. Latinul *poenitenciának* mondjuk: jóvátételnek, elégtételnek. Ezt kapjuk gyónásaink végén: két Miatyánkot, két Üdvözlégyet, s bizony elmondjuk, ha ez az elégtétel, a penitencia. Görögül, az Újszövetség nyelvén, meg ez a *metanoia*, a Bokorban olyannyira kedvelt tudat-átalakítás, gondolkodásunk Jézuséhoz alakítása. Arámul-héberül azonban mindez – tesuvah. És ez mit jelent? A hazatérést. Babiloni fogságból Izraelbe, és a hazatérést bűneink országából az Isten ölére.

Érzelegni könnyű lehet, imádkozni se nagyon nehéz, gondolatainkat Jézuséhoz szabni már nagyon nehéz. De ezeknek a gondolatoknak levonni a következményét, és hazatérni Istenhez úgy, ahogy Jézus tette, már megbocsásson a világ, ez elől már kitérhet a legelkötelezettebb ember is. Tenni azt például, amit a globális tőke ránk szakadó katasztrófájának előestéjén tennünk lehetne vagy kellene, erről még gondolkodni is rázós, nemhogy csinálni is valamit. Viszont ez a tékozló, ez a link fiú levonta a következtetéseket, és csinálta az egyetlen lehetségest, amivel kimenekülhet a hajléktalanságból, a maga – katasztrófájából. S a Jézustól megformált apa tudta, hogy a tékozló fiú a halál helyett az életet választotta. A magyar – a katolikus is(?) – társadalom pedig a hazatérés, a tesuvah útját járja, vagy pedig megmagyarázza magának, hogy egy fizetésből nem tud megélni a család, és egykézéssel, kettőkézéssel kirtja nemzetét? Csak kérdezem.

S hatodik szereplőként megyek tovább, s elmondom, hogy vagy tíz napja járt nálam nem-akárki, egy valaha Bokor-tag, s elmondta, hogy abszurdnak érzi a tékozló fiút magyarázó szentbeszédet. Mit? Hát fölémeltette bennük az idősebbik fiú szokásos elmarasztalását, szívtelenségét, melyet a Jézustól megformált istenkép, az apa, nem igazol, nem ért, és el is vet. Barátom nem marasztalja el a nagyobbik fiút. Amikor elment, levettem a polcra az általam ismert legjobb fordítást és értelmezést, a francia ökumenikus (katolikus-protesztáns) bibliát, s e Traduction oecoumenique de la Bible is lényegében ugyanazt mondja, amit látogatóm kifogás

tárgyává tett. Mit? Ezt: *az idősebb fiú magatartása pontosan megfelel a szövegünk elején található, s hogy Jézus ezzel az elítéléssel üzen az írástudóknak: Ilyenek vagytok ti is, mint az idősebb fiú, amikor kifogásoljátok baráti körömben Mátét és Magdolnát.*

A hatodik szereplő ezek után elkezdett gondolkodni, kinek van itt igaza. A barátjának-e, avagy Jézus istenképének és szándékának? Ennek a gondolkodásnak az lett az eredménye, hogy megállapítottam: ebből a példabeszédből hiányzik valaki. Kicsoda? Ha valaki arra gondolna, amit azonnal elárulok, majd este a plébánián mondja meg. Most elárulom: a nő hiányzik belőle. Nem volt ennek az embernek felesége? Nem volt ezeknek a gyerekeknek anyjuk? Érthető elfogultságból, családi ártalomból, mindig anyám van előttem, aki Anyuka volt a javából, s minden további nélkül megindítanám boldoggá avatási eljárását, de hát egyházunkban ez nem szokás. Csak a megszentelt életet, a szerzetesek életét élő nőket és férfiakat emeli e rangra az illetékes római kongregáció, meg a győztes és nem győztes hadvezéreket. A mi magyar történelmünkben az első meg még utolsó királyunkat is, a mustárgázost. Ők azok, akik hősi fokban gyakorolták Jézus utánzását... karddal meg pisztollyal a kezükben.

Csak azt akarom mondani, hogy a nyugodtan boldoggá avatásra felterjeszhetőnek gondolom anyám, akinek még érettségije sem volt, csak négy polgárit végzett, ha ott lett volna... Ha ott lett volna, amikor az apa megpillantja a tékozlót, bizony elsírta volna magát ő is. Amikor pedig megérkezett, ő is szánta, ölelte, csókolta volna megkerült gyermekét, szívéből leszakadt magzatát. De amikor elkezdte volna a férje a szöveget arról, hogy a szolgálk hozzák a legdrágább ruhát, akkor azt mondta volna neki: Fiam, várj! Fiam? Igen, mert otthon Anyuka mindig ezt mondta apámnak, amikor volt számára valami női közleménye. Ezt, hogy Fiam! Apám meg neki: Gizuskám. Mit mondott volna el egy feleség, egy anya? Csak arról valamit, amit a másik gyereke érez majd, ha megpillantja a legdrágább ruhát meg a többit. Lassan tehát a testtel!

A család az családi vállalkozás, s akármennyire is kellemetlen lehet – én nem tudom, mert még nem volt feleségem –, hogy egy mégiscsak korlátozott szellemi képességűnek mondott fehérnép belekötögyön a mi bölcs férfiúi döntéseinkbe. Kellemetlen, nem kellemetlen, az asszony a segítő tárunk – Ádám szavai szerint, s ezt a belekötögyést nem szabad és nem is lehet megspórolnunk. Nem, mert rosszak lesznek a következmények. A másik gyerek nem akar bejönni, az apának kell kimenie érte, és nagyon kérdéses, hogy lesz-e sikere akciójának. Nagy téma ez. Hallottatok már róla tőlem is. A nőket kellene megszavaztatni, hogy elvigyék-e férjüket, gyerekeiket háborúba. Meg amit Isten mondott a lányának, amikor készült leküldeni őt a bátyja után: *Tudod, lányom, ezek a férfiak mindig elbarmolják a dolgokat.* Példabeszédünk apja is megspórolhatta volna a házon

kívüli beszélgetést idősebbik fiával, mert az anya elküldött volna egy szolgát a mezőre nagyobbik fiáért, és odahaza a lakoma valamivel szerényebb lett volna. Tán cigányok se jönnek, hogy húzzák a talpalávalót. Talán csak négyen vigadtak volna, és sírva – apa, anya és a gyerekek.

Ettől függetlenül nem biztos, hogy igaza van a barátomnak. De lehetséges bizony, hogy Jézus ezzel a példázattal akarta kifizetni a Mátéján, Magdolnáján botránkozó és nagyon vallásos írástudókat. Az írástudóknak is van eszük. A barátom nem írástudó, nem érintett, s rájöhetett valamire. Tán megbeszélte a dolgot feleségével, aki őt fiút szült neki. S ha nem hívja fel a figyelmet erre kétezer esztendő megkövült és egyetemes – katolikus, ortodox és protestáns – értelmezési hagyományunkra, akkor talán az én mai prédikációm is másként kerekedett volna.

A hetedik szereplő ti vagytok, a hallgató közönség. Majd belerakom ennek a beszédnek a szövegét is a Naplóba. Nem szoktam reflexiókat kapni. Ha mégis megtörténnék, majd elmondom, hogy mit emileztek, mondtak olvasóim. Azt is, hogy férfi mondta vagy nő. Ezek után összefoglalom mondanivalómat:

Az írástudók olyanok, amilyenek. Rendes, tisztességes emberek, nem közbüntényesek, de könnyen lehet, hogy ők a törvényhálót szakító nagymadarak. Igazán nem akarom pártjukat fogni.

A tékozló fiú akár kiváló Bokor-tag is lehetne kifogástalan megtérési szövegével.

Az Istent példázó apa pedig annyira Bokor-nagy-
menő, hogy magatartásából könyvet lehetne írni: milyenek rajzolta Jézus a mi mennyei Atyánkat.

A nagyobbik fiú és az írástudók közé én nem tennék egyenlőségjelet. Az szolid dolgozó ember, s a szövege is megfontolt. Nem átkozódik, mint a szentpáli szöveg a Galata levélben. Egyetlen szavába sem lehet belekötni.

És Jézus? Én a szerelmeseknek mindent megbocsátok. Szerelmes volt a maga istenképébe. A szerelem vak. Bizonyosság rá, hogy a nők 99%-a elkel. Férfiaknál ugyanez a %. Valakibe beleesünk. Jézus – talán a nőhiánya következtében is – ebbe az istenképbe esett bele.

És magam? Hát megrögzött magyartanárként mondok egy Babits-verset, melynek címe: *Hadjárat a semmibe*. Hosszú nagyon, csak pár sort idézek belőle:

*Jobb volna nyugton és szó nélkül élni
csak étellel s szerelemmel beszélni.
De nem lehet. Már nekem ez az élet.
Már nekem ez a legjobb szerelem.
Az én egyetlen mezőm erre széled,
ez egy kapú van nyitva még nekem.
Ha ez bezárul, az már az ítélet,
melyet fejemre mérend kedvesem,
Kit annyian epedtek, örök asszony,
ki van, hogy ezreket dalig rikasson.
Ki van, hogy minden nemes őt imádja,*

*amikor mást már nincs imádnia.
Kinek vágyára a halálnak vágya
jöhet csupán: a Filozófia.*

Hát nekem ez a filozofálás a legjobb szerelem: Adyligetre, Sashalomra meg Hozzátok jönni vasárnaponként, és filozofálni arról, hogy Isten mit akar velünk, s hogyan építsük meg itt lent a fenti Országunk mását: Keresni az Isten Országát. Hogyan?

FARKAS ISTVÁN

„...RAJTATOK FORDUL.”

Egy egészséges embernek semmi más célja nem lehet, minthogy szánt szándékkal – tudatosan, mondjuk ma, régen úgy mondták: teljes szívével, teljes lelkével, minden erejével és értelmével - megtegyen minden szükségessé, amire képes, amit akar vagyis, amit egy adott helyzetben a legmegfelelőbbnek tart. Olyan egyszerűnek tűnik, hiszen képes vagyok, akarok, tudom mi a helyes. Tenni kell a jót – mondták tanítóink is. Akkor miért is nem működik? Persze nálam igen, de a többieknél?

Az alábbi idézet olyas' valakinek a szavai, aki a közvélemény szerint is sokat tett: másokért, az emberekért, a világért és még ki tudja miért. Kalkuttai Teréz anya a neve. Ő a példások közül való, akiket láthatóan, messze-láthatóan elér és eltölt és túlcordul rajtuk keresztül az, amit köreinkben egyszerűen Isten szeretetének nevezünk. Ez az, amire vágyunk és ez az, ami mégis oly' keveseket ér el, tölt el és árad ki rajtuk keresztül a világba. Pedig ebből van a legnagyobb hiány. Jöjjön el, legyen meg! – imádkozzuk, mert nincs itt, nem érvényesül. Pedig éppen ennek keresése az, ami az Írás szerint rajtam fordulna.

„Amit tesztek, az egy csepp az óceánban. De ha nem teszitek meg, az óceán kevesebb lesz ezzel a cseppel”. Ugyanakkor: *„nem az számít mennyi jót tesztek, hanem hogy mennyi szeretettel tesztek”.*

Elgondolkoztatott ez a látszólagos ellentmondás.

Amikor 1985-ben egyévi Székesfehérvár-Pest viszonylatban ingázás adta és akkori kollégám, Gyusza nyújtotta lehetőséggel élve kétszer végigolvastam a KIO alig olvasható, tizedik, indigózott példányát, még nem tudtam, hogy ez egy első lépés volt valami felé, mely lépést nem én tettem meg, hanem ajándékba kaptam, híva lettem. Ha előre tudtam volna mi mindent követel majd ez az első lépés és mi felé visz, talán el sem olvasom. Szerencsére nem így működtek a dolgok. Előre ki vannak találva, de „szerencsére” nem tudhatók. Akkor még persze azt sem tudtam, hogy olyan ez is, mint az étvágy. Ha van türelmem kivárni azt a négy-öt, hat-nyolc órát evés nélkül, akkor megtapasztalhatom, milyen íze van az étvágnak. Általában nem várom ki, hanem a szokásnak megfelelően délben ebédelünk, így elmarad ennek megízlése. Pedig mint a legtöbb

bennem és körülöttem zajló természetes folyamatot, ezt a vágyat sem én csinálom. Csinálni a dolgaimat, amit a környezetem – emberek, állatok, növények - megkíván, azt csinálom. Az múlik rajtam. Megcsinálom, és hogy a legjobban, ahogy tudom, igen, az becsületbeli ügy. De az étvágy? Hát azt nem. Igen, a gyomorsav – mondják. Összegyűlik és dolgozni kezd: jelez. De miért gyűlik össze? Ja, igen. A sejtek jelzik a központnak, hogy kevés a vér tápanyagtartalma, csökken a tárolt energia szintje – mondják a hozzáértők. De honnan veszik a sejtek, hogy csökken valami, és mihez képest? No, innen kezdve kezdett izgalmassá válni számomra ez a „biológiai” kérdés. Honnan veszik a nagy kék bálnák, hogy indulni kell az éves 6000 km-es útjukra. A gének tudják – mondják a biológusok. De talán a gének csak azt tudják, hogyan kell megfelelő fehérjéket szintetizálni. Ez sem kis dolog. A szerves élet egésze tudja mire van szüksége, hiszen valami nála sokkal nagyobbat szolgál: a Földet. Tőle jön számára a vezérlés, az irányítás, a mérték. „Ahhoz, hogy egy fa nagyra nőjön, a leveleknek újra és újra vissza kell térniük a gyökerekhez” - mondja a kínai bölcsesség. A fának be kell töltenie a feladatát. A kék bálnának be kell töltenie a feladatát. A Földnek be kell töltenie a feladatát. Azért éltetik. Ki? Ma már a csillagászok és fizikusok jóvoltából – no, meg az ősi szent iratok tanúságából – tudjuk, hogy a Nap és a többi bolygó, a Naprendszer együttese élteti a Földet. Ne is menjünk tovább, hiszen az irány már jól látható: a nagyobb élteti a kisebbet, de maga sem lehet meg a benne lévő kisebb, a kisebbek nélkül. A kölcsönös éltetés, táplálás törvénye. Valaki éltet, azt akarja, hogy éljek és betöltssem a szerepemet, ezért támaszt éhséget, étvágyat, vagyis létvágyat. Igen. Ezt értem. A levél visszatér a földbe, hogy táplálja a fát, akiből származik és azokat is, akik majd utána jönnek. Majd, a jövőben. A Föld majd visszatér a Napba, egyszer, hogy... Ó, ez nagyon messze van. Valami közelebbi példa kellene. Maradjunk még egy kicsit a levélnél.

Számítógépem asztalháttere egy kép, amit nagyon régen vettem fel, s amin a Gaja patakban úszó levelek láthatók őszi, késő délutáni fényben. Csak néhány levél, de látszik a föld is a víz alatt és a fények a víz színén, az egész Mindenség rajta van: föld, víz, levegő, tűz. Van néhány levél, mely még teljesen zöld, csak a széle barnult meg egy kicsit és van olyan is, ami már teljesen sötétbarna, szinte fekete. A többi a barnának a legkülönbözőbb árnyalatában játszik. Látszik, hogy valami, valamikor megfordult a levél életében. Hónapokig asszimilált, átalakította a valamilyen oknál fogva belé érkező anyagokat. Minden jól működött. Egyensúlyban volt. Majd egy későnyári hűvös reggelen megbomlott az addigi egyensúly és a levélben az oxidáció túlsúlyba került a redukcióval szemben. Egy addig is teljesen mechanikus folyamat, amit nem a levél irányított, megfordult. Mondhatom-e,

hogyan fordult, a levélen múlt? Nyilván nem. Ahogy jött, úgy múlt el a lét-vágya, ha nevezhetem így. A folyamatosan ismétlődő, egyensúlyfenntartó folyamatban egy kis, alig látható törvényszerű változás állt be. Ha megettem a paprikás krumplit elmúlik az étvágyam. Nem csodálkozom el rajta. Van mit emésztetni, átalakítani, feldolgozni. Van erőm tenni-venni a dolgomat. Aztán másnap is, meg éveket újra. Milyen ismerős is a folyamat. Rajtam múlik? Rajtam fordul? De erről van-e szó, vagy van egy másik, egy párhuzamos folyamat is?

Nemrég láttam – most nem a Bokortévé jóvoltából – a Lovas Íjász című filmet. Ez a film nem a biológiáról szól, bár biológiai lények működéséről. Valaki, itt, ma, egy kortárs: Kassai Lajos a neve, elhatározta, hogy ráteszi az életét az ősi magyar íjászat – íjkészítés, íjazás, lovaglás, célba lövés – újra felfedezésére. Nem volt egyszerű dolga. Már senki sem tudta, hogyan kell egy ősi magyar íjat elkészíteni, hogyan kell használni a földön, majd lóháton és hogyan lehet másokat is erre megtanítani, másokat, akik erre szintén – esetleg – hajlandók rátenni az életüket is. Ma már virágzó az iskolája és a film tanúsága szerint Kínában, Mongóliában, Kanadában érdeklődnek iránta, tanulnak tőle és sajátítják el ezt az ősi harcművészetet: szamurájok, nomád mongolok, indiánok? Különös, nem? Az iskola az ősi egyiptomi, majd görög ismétlőiskolák mintájára épül fel. Egy komoly jelentkezőnek először saját hiányosságaival kell szembesülnie. Itt sokan elvesztik a kedvüket. Utána, vagyis közben megismerkedhet képességeivel is. Természetesen minden a cél, vagyis a lovas íjászat érdekében történik. Memóriafejlesztés, fizikai erő, érzékenység, együttműködési készség, engedelmesség, szabályokhoz igazodás, vagyis fegyelem, türelem, a figyelem koncentrációja, majd kiterjesztése, pontosság, stb. kifejlesztése. De ezek csak az alapot adják egy új képességhez: a látáshoz. Olyan ez – mondják -, mint az a tanuló, aki a mesterhez menve - akinek festés volt a kedvtelése és a ház összes szobáját képekkel festette tele - kérte, hogy tanítsa meg a megvilágosodásra. Oké – mondta a mester. Hozd ide azt a csészét. Mikor odavitte, a guru színiig töltötte olívaolajjal. Most menj végig a házon, az össze szobán és emeleten úgy, hogy egy csöpp se folyjon el. Hosszú idő telt el eddig, de egyszer a fiú tele csészével tért vissza. Rendben – mondta a mester -, most menj végig újra és szobáról szobára járva nézd meg a képeket és visszatérve a csészéddel, meséld el nekem mit ábrázolnak.

Igen. Ez az, amikor valami már nem a koncentrált figyelmen és az erőfeszítésen múlik, hanem képességgé vált: bármit is tesz, marad egy kis szabad figyelme a lényegesre, lénye számára fontosra. Itt, az íjásznál mindez a baromfiudvartól a konyhán keresztül a lóistállóba, majd ki a terepre s onnan a lovas pályára vezetve. Minden helyzetben megállva. És csak

ezek elsajátítása és sikeres vizsga után adják kezébe az íjat és ülhet a ló hátára, vagyis ezek mind csak feltételek az igazi célhoz vezető úton: a 150 pont feletti lovas íjász teljesítményhez. Az ősi módszer szerint viszont hiába ért el valaki akármeddig a lépcsősoron, minden nap és minden lehetséges alkalommal, újra és újra vissza kell térnie az alapokhoz. Ez a kísérletezési szakasz. Senki sem mondhatja, hogy én már voltam a konyhán mosogatni negyven ember után, vagy már sikáltam lovat dagonyázás után. Ha rákerül a sor, menni kell és megcsinálni, a lehető legtökéletesebben és az éppen adott körülmények: lelki- és fizikai állapot, időjárási körülmények közt. De, hát harcosok képzéséről van szó! És ez egy életre szól.

Igen. Ez egy olyan folyamat, ami első lépéseinél teljes mechanikus engedelmességet kíván meg a vezetőnek annak érdekében, hogy kifejlődjön az, ami még nincs: látni önmagát - a saját gondolat, saját erő, saját akarat és cselekvőképesség lassú kifejlődését a saját, majd a közös cél érdekében. Ez az az iskola, amire egy fának, egy levélnek vagy a Földnek nincs szüksége. Náluk minden a törvényeknek megfelelően zajlik le. Maguk a törvények biztosítják azokat az ismételt „megpróbáltatásokat”, melyek a célt nem tévesztik szem elől. A másik folyamat viszont nem lezajlik, hanem csendben kifejlődik, ha... Igen. A vezérlés nem jöhet a kisebbtől, az alkatrésztől. Ez kibernetikai alapszabály. Ugyanakkor hiába jön felülről, ha az alkatrész nem használható a nagy számára, nincs kellően bekötve a rendszerbe, vagy a belső funkciói nincsenek összhangban. Az iskola csak a célt és a feltételeket biztosítja ehhez. Semmi mást nem tud adni. A tanulón fordul. Van, aki eljön egy jót szórakozni, lovagolni, lövöldözni – ha fizet érte, a többiek érdekében ezt is megengedik. Van aki komolyan veszi, de akarata csak egy pontig viszik, ahol feladja. S van, aki megérezheti, hogy pont ezen a ponton, ha nem törődik bele, akkor először egy résnyire megreped egy fal, majd elkezd beáramlani egy törvényszerű energia, tűz, ami csak ezen a ponton, a végsőig elvitt céltudatnál, újra és újra önmaga helyzetére emlékezéssel léphet be akkor, ha nem beletörődik a sikertelenségbe, hanem feladja. Ahogy Hamvas Béla írja a Gyümölcsórában: *Erőtlen voltam és gyáva és ügyetlen és rest. A legtöbb esetben mentem és ugyanakkor láttam. Olyan volt, mintha éjszaka, teljes sötétségben valaki előttem ment volna, kezét felém nyújtotta volna, de én a kezét tulajdonképpen sohasem érintettem meg... Inkább vonzott, mint vezetett... Mert minden sikerült lépéssel nemcsak a hely, ahol voltam lett világosabb. Önmagam is világosabb lettem...* A legkülönösebb ebben a folyamatban az, hogy nem időben játszódik le. Minden pillanatban lehetőségként ott van: vagy fel vagy le. Más lehetőség nincs. Ha beletörődik, akkor sincs gond. Az a pillanat is hasznosul, ahogy a lehulló levél is. A nagy tápláló-

táplálkozó kölcsönös folyamatban minden a helyére kerül. Ez a kísérlet lezárult. Talán majd a következő...! Nem könnyű emberré válni. Igen. Ez a valaminek a mindennapi ismétlése, gyakorlása valamilyen öt meghaladó cél: a valóság növekvő szélességű és mélységű látása érdekében, ez múlik, ez fordul rajta. Újra és újra eljutni és ott állni a sikertelenség „siratófala” előtt: a „nincs több erőm”, a „nincs több kitartásom”, a „nem értem”, a „már elegendem van belőle” előtt és akkor, ha lassan is, de fokozatosan, a sok küzdelem eredményeként összegyűlik az a bizonyos, sokat emlegetett „anyag”-energia, s ha szükség van rá, akkor belép, ott van egy másféle egy tiszta, gondtalan, fejlesztő erő, a tűz. Ez az, amire egy „iskola” – egy rendszeresen összejáró és együtt dolgozó csoport, egy kisközösség – keretei közt talán nagyobb a lehetőség. Egyéni akciók mindig lehetségesek, de a közös fejlődés lehetősége csak ezen belül adott. Ez egy ősi tudás, ősi örökség. A résztvevő–résztadó különböző típusok nemcsak az egymásnak feszülés próbatételeit biztosítják, hanem az egymástól tanulását és önmagával szembesülését is egy lassan kialakuló közös, táplálni, fejleszteni akaró erőter termékeny, irányító hatása alatt. És akkor együtt..., talán, ahogy egykoron Pünkösdkor. De előtte a Galilea tó partján este, együtt beszélgetve is, énekelve is a tűz mellett, vagy együtt halászatva, együtt húzva a hálót is. Vagy itt, ma együtt főzve is, együtt, vagy ketten-hárman megosztva gondolataikat, érzelmeiket akár egy kocsmában is, egy parkban, egy kiránduláson együtt ebédelve is az erdei tisztáson vagy a Kenesei löszfal tetején, vagy a Rezső kilátóban Dobogókőn, szemben a végtelen kékséggel, vagy a lemenő vagy felkelő Nappal. Azonban nagyon ébernek kell lenni! Minden törvényszerűen eltorzulhat, hiszen az évszázados örökölt szokások, a szokásos látás és hallás, a hagyomány ereje hatalmas. Mintha az lenne, pedig már rég nem az. Szeretek lejárni lovas íjászkodni – mondták a filmben néhányan. Erről van szó? Talán itt fordul először. Ha megfelelő irányba fordult, már létre jöhet egy üres, befogadó edény, amibe fokozatosan összegyűlhet ez a sajátos, éltető „anyag”. Ha már van, akkor adnak hozzá... Már nem rajta fordul mi áramlik ki belőle a világba és az sem, mi gyűlhet össze a „szőlősgazda” számára. Talán ilyen sorrendben: az első fordulást együtt gyakorolni, majd a kapottat feltétel nélkül, egyszerűen, természetesen, törvényszerűen engedni „beleveszni” a világba, hatni a világban. Pünkösöd után minden egészen más – mondja az Írás: a lélektől született ott fű, ahol akar. Nem voltam ott, sem Kalkuttában, de talán erre gondolhatott és talán ezt is tette Teréz anya.

Ezeket tanultam, kaptam az elmúlt hetek azon perceiben, amikor nem kellett semmit *tennem*. A „gyümölcsórakon”.

Kőbánya, 2016. Pünkösöd vasárnap

CSEPREGI ANDRÁS

ERŐSZAKMENTES ELLENÁLLÁS AZ ERŐSZAKKAL SZEMBEN? KORUNK KIHÍVÁSA ÉS DIETRICH BONHOEFFER ÖRÖKSÉGE

Az Egyházak Világtanácsa a harmadik évezred első évtizedét az erőszak legyőzése évtizedének nyilvánította – ennek az évtizednek a közepén, 2006. február 4-én emlékezik meg a világ keresztyénsége Dietrich Bonhoeffer mártír evangélikus teológusról, születése 100. évfordulója alkalmából. Az évforduló kapcsán a mai Bonhoeffer-kutatás egyik jellemző irányára figyelve megkérdezzük: mit tanulhatunk Bonhoeffertől, ha a le szeretnénk lépni, és le szeretnénk győzni az erőszakot?

Dietrich Bonhoeffer abból a német felső-középosztályból származott, amelyet – részint mély kulturális gyökereinek, részint viszonylagos anyagi biztonságának köszönhetően – a legkevésbé érintett meg a Versailles utáni Németországra jellemző politikai hisztéria (Bibó Istvánt követve használom itt ezt a kifejezést), s az ezzel együtt járó sértett revansizmus és csodavárás. Míg németek tömegeivel együtt meghatározó evangélikus teológusok is a „győztesek” egyházaitól való elszigetelődést választották, Bonhoeffer a nemzetközi ökumenikus kapcsolatokat szorgalmazta; míg széles körben elfogadott volt, hogy Versailles szégyenét csak egy újabb háború moshatja le, Bonhoeffer meggyőződéses pacifistává lett. Bonhoeffer és családtagjai ugyanakkor jól érzékelték az uralkodó tendenciák várható következményeit is: az életrajzíró Eberhard Bethge feljegyezte, hogy Hitler kancellárrá választásának hírére egyikük azonnal megjegyezte: ez háborút jelent. Hitler 1933. február 1-én intézte első rádiószózatát a néphez; ugyan ezen a napon a 27 éves teológiai tanár, Dietrich Bonhoeffer egy élő rádióközvetítésben arról beszélt, hogy minden hatalom felülről származik, és az a Vezető, aki nincs tisztában a hatalma határaival, Félre-Vezetővé válik. A közvetítést a befejezése előtt megszakították.

1934 nyarán a dániai Fanöben tartott nemzetközi ifjúsági konferencián el tudta érni, hogy az ökumenikus küldöttek zárónyilatkozata ne csak a „támadó háborút”, utasítsa el, hanem „mindenfajta háborút” ellen tiltakozzon. Arra a kérdésre, hogy mit tenne, ha háborúba kelene mennie, így válaszolt: imádkoznék, hogy legyen erőm elutasítani a fegyvert. Később levelet váltott Mahatma Gandhival, Indiába szeretett volna utazni, hogy személyesen tanulmányozza az akkorra már híressé lett aktív erőszakmentes ellenállást. A német evangélikus Hitvalló Egyház helyzetének a nehezedése miatt erre az utazásra nem kerülhetett sor, helyette 1935-től kezdve a Finkenwalde-i lelkészsképző szeminárium élén találjuk,

ahol arra készítette fel a Hitvalló Egyház lelkészjelöltjeit, hogy hogyan követhetik Krisztust a Harmadik Birodalomban. Tanítványaival együtt a Hegyi Beszéd értelmezésében mélyedt el, s különös figyelmet szentelt „az ellenség szeretete” témájának, s ezen keresztül még inkább elmélyítette erőszakellenes meggyőződését (magyarul: *Követés*, Luther Kiadó, 1996).

Mindezek alapján az ellenálló Bonhoeffert az aktív erőszakmentes ellenállás korai képviselői közé sorolhatnánk. A történet azonban fordulatot vett: 1939 nyarán csatlakozott azoknak a magas rangú katonatiszteknek, tisztviselőknek és Abwehr-ügynököknek a csoportjához, akik eleget tudtak Hitler rémtetteiről, és elég elszántak voltak ahhoz, hogy akár a Führer élete árán is megpróbáljanak más irányt adni az eseményeknek. Bonhoeffer az Abwehr munkatársa lett és ekként kettős ügynök: látszólag a Harmadik Birodalom hírszerzőjeként járta Európát, valójában a német belső ellenállás életéről vitt híreket ökumenikus kapcsolatainak, hogy rajtuk keresztül elérjék a Szövetségesek csúcsvezetőit. A diplomáciai erőfeszítések kudarcot vallottak, a Szövetségesek Németország teljes és feltétel nélküli kapitulációjáig nem voltak hajlandók semmiféle belső ellenzékéről tudomást venni. Az ellenzék számára tehát maradtak a merényletek, melyek, tudjuk, nem sikerültek. A hálózat lebukott, a Führer pedig, néhány nappal a teljes összeomlás előtt, bosszút állt.

Dietrich Bonhoeffer egy pillanatra sem felejtette el, hogy gyilkosságra készülni bűn, mégis, tudatosan vállalta ezt a bűnt, ahogyan fogalmazott, „részesedést az idegen bűnben”. Vállalása szorosan kapcsolódott felelősségértelmezéséhez, ez utóbbi pedig az Isten-ember kapcsolat hagyományos német evangélikus felfogásához, amelynek középpontjában a kérdés és feltétel nélküli engedelmisség áll. Korábbi pacifista meggyőződése, véleményem szerint, végül léket kapott a teológiája mélyáramaiban rejtőzködő zátonyokon. Döntése évtizedeken keresztül érvet szolgáltatott azok számára, akik egy-egy erőszakos helyzetben járhatatlannak ítélték az aktív erőszakmentes ellenállás jézusi útját, és arra hajlottak, hogy a keresztyének különleges felelősségévé tegyék az erőszakos ellenállást. Walter Wink, a jézusi „harmadik út”, azaz az aktív erőszakmentes ellenállás egy mai amerikai képviselője szerint, ha Bonhoeffer tudta volna, hogy döntése táplálni fogja a „megváltó erőszak mítoszáét” (ez Wink teológiai reflexiójának egy kulcskifejezése), bizonyára a Hitlerrel szembeni ellenállás más útját választotta volna. Wink többek között Alan Boesak dél-afrikai teológusra is gondolhatott, aki az 1988-as amszterdami Bonhoeffer-konferencián Bonhoeffer döntésére hivatkozva szinte sürgette az apartheid rezsimmel szembeni erőszakos fellépést. Az erőszakos ellenállás, azóta jól tudjuk, nem játszott komoly szerepet az apartheid kormány 1994-es bukásában,

majd a „szivárvány-nemzet” kibontakozásában, viszont olyan sárkányfog-veteménnyé vált, aminek a rossz következményeit máig szenvedti Dél-Afrika társadalma.

Úgy tűnik viszont, hogy a Bonhoeffer-értelmezés ebből a szempontból új szakaszba lép. A 2001. szeptember 11-i terrortámadás újra a középpontba állította az erőszak kérdését, s élesen szembefordította az erőszak híveit az aktív erőszakmentes ellenállás képviselőivel. Az amerikai Stanley Hauerwas, aki a radikálisan erőszakmentes tradíció ismert képviselője, 2004-ben nagy tanulmányt jelentetett meg, amiben visszaperli Bonhoeffert azoktól az értelmezőktől, akik az erőszak melletti döntés igazolóját találták meg benne. Hauerwas fő tétele, hogy Bonhoeffer szenvedélyesen ragaszkodott „az igazsághoz”, a Szentírásban kinyilatkoztatott igazság pedig nem hagy kétséget afelől, hogy Jézus erőszakmentes életformára hív. Különbséget tesz Bonhoeffer „teológiája” és „hitének megélése” között, szerinte az utóbbiból nyerhetőek azok az új inspirációk, amelyek „szeptember 11.” tragikus tapasztalata után megújíthatják az erőszakkal szembeni ellenállás szellemét.

Bár örülhetünk Hauerwas kezdeményezésének, tartok tőle, hogy Bonhoeffer értelmezésében még nem mondta ki az utolsó szót. Bonhoeffer hitét és teológiáját ugyanis nem választhatjuk el egymástól (ehhez hasonlóra korábban mások is tettek kísérletet), s nem kerülhetjük el egész ellentmondásos örökségének a vizsgálatát. Az erőszakot elutasító keresztyén élet feltételei világosabb megragadásához viszont éppen egy ilyen komplex életmű átgondolása nyújthat igazi segítséget, hiszen odaállít bennünket a végső kérdés elé: kicsoda Isten, aki az erőszakmentes ellenállásra bátorít bennünket? Ebben az istenkeresésben pedig útitársunk lehet a száz éve született Dietrich Bonhoeffer is.

HOLLAI KERESZTÉLY

EGYHÁZI-REND, PAPSÁG...

Ennek a fogalomnak több szintje van, több funkciót takar, és talán nem is felelhet meg ezeknek egyféle ember. Az első szint a szűk családi kör közegében él. A családfő egyik szerepe éppen az, hogy megpróbálja a közös asztalnál, a közös evésnél összetartani a családját, nagyobb ünnepeken a nagyobb családot. Egy-egy bibliai részlettel, tanítással az asztal körül ülők körébe csalni Jézust. Persze nem kell egész év alatt bibliát olvasni, elég egy-egy részlet – talán a Hegyi Beszédéből. – Majd egy-egy ízléses, jó viccen biztosan Jézus is együtt nevet velünk!

Lehet olyan szokás, családi berendezkedés, hogy az esti gyermekfürdetés után jön össze éppen az egész család, s a nap befejezése képen beszélgetnek egy-egy bibliai tanításról az anya segédletével. Lényeg, hogy az ember

lelke otthon, s a legkisebb korban is találkozzék hitelesen – amit a családfő szavai jelentenek –, Jézus tanításával.

Ehhez nem kell nagyobb teológiai képzettség, sokkal inkább a családi szeretet melege.

Egy kicsit bővebb terület az, amikor baráti családok – 10-12 ember – jönnek össze bizonyos rendszerességgel, hogy előre megbeszélt témáról beszélgessenek. Ekkor már jó, ha van egy vezető személyiség (egy pap-féle?), aki talán jártasabb a vallás dolgaiban, másrészt nem hagyja, hogy szanaszét fussanak a gondolati szálak. De nagyon természetes, hogy mindenki elmondhassa a maga gondolatait, esetleg némi vitát is gerjesztve. Ekkor is természetes előtte egy kis evészet; a közös evés a legjobb összetartó erő! Ha a vendéglátó háziasszony esetleg nem folyik bele a bibliáról szóló beszélgetésbe, de néhány igen finom falattal segíti elő az egymáshoz való közeledést, akkor ő is papi funkciót töltött be!

Nagyon hasonló ehhez az összejövetelhez a gyakoribb találkozás, nagyobb számú résztvevővel, a kvázi mise. Ez talán annyiban más, hogy egyszerű liturgiája is kialakult az idők folyamán.

A IV. századig visszamenőleg ismert szent Jakab liturgiája [leiturgia = szolgálat Istennek] alapján (a legfontosabb mozzanatok, melyek most fontosak a számunkra, lásd a függelékben) a „mise” lényegét így képezem el. (mise régi nevei: „kenyértörés, emlékezés = anamnézisz (ti.: Jézusra), hálaadás = eucharisztia (mert a zsidók hálaadással kezdtek minden evést!).

- 1) Összejövünk, s ha az Ő nevében jöttünk össze, akkor már Ő is köztünk van! Jézus mondta: „ahol ketten, hárman összejönnek nevemben, köztük vagyok” [Mt 18/19], tehát ha Jézus nevében jövünk össze, akkor Ő már köztünk van; nem kell várni az „átváltoztatás”-ig, Ő már a negyedik emberként jelen van a templomban. Pontosabban: a családban, ahol az ebéd közben Jézusra is gondolnak, az Ő Tanítására, akkor és ott részesülünk a „Hála-misében”!
- 2) Mivel érezzük, hogy ezáltal a hely is megszentelődik, megpróbáljuk magunkat is egy kicsit szentebbé tenni, némi lelki porolgatással, csöndben magunkba mélyedve, pár percig belátni életünk azon mozzanatait, amelyek talán nem valók a szent pillanatokhoz.

„Előtte tegyetek bűnvallomást” (Didakhé. XIV. / 1.) Mit is jelent ez? Gondolhatsz, beszélhetsz a botlásaidról; ne legyenek vitás ügyeid felebarátoddal, kibékülés nélkül ne jöjj a Hálaadásra. Tehát a „vitás ügy” nem valami tudományos vita, hanem olyasmi, ami békétlenséget okozott ember és ember között. Tegyük inkább ennek ellenkezőjét, gondoljunk a szegényekre adakozással, felajánlásokkal. Tehát arról van szó, hogy Jézus emlékezetét békésen ünnepeljük, a hálaadást (= eucharisztia!) ne zavarja semmi belső feszültség. „Bocsásd meg

a vétkeinket...” – a megbocsátás békét jelent a számunkra; azt jelenti, hogy **lelkileg** rendbe jöttünk.

Hogyan tarthatnám számon a bűneimet? Mindig azokra kellene gondolnom – talán még egy kicsit utólag is élveznem a cselekedeteimet? Az ember úgyis érzi a lelki terheit, melyek hol jobban felbukkannak, hol csak a mélyben nyomják az embert. Lényeg, hogy meginduljunk a teher lerakása felé, s nyugodtan fogyasszuk el a közösség ételét.

- 3) Ezután jöhetne a lelki vezető elmélkedése egy-egy szentírási rész fölött. (Szent Pál levelei semmiképpen sem tartoznak a Szentíráshoz!!)
- 4) A felajánlás (anaphora = felküldés). Szokás szerint kenyeret és bort ajánlunk fel, mert a zsidó szeder-vacsorán így volt! De Jézus a szamáriai asszonynak „örök életre szóló vizet” is ajánlott.

Tehát nyugodtan bővíthetjük a felajánlásunkat: az egész heti munkánkat, a fizikai és gondolati tevékenységünket tesszük, illetve teszi a nevünkben a pap az oltárra; a pap, aki a mi képviselőnk, szócsövünk, aki köztünk elől áll, s a nevünkben kéri a Szentlelket, hogy az adományainkra való leszállásával (= epiklézisz) áldja meg azokat, tegye Jézus Testévé és Vérévé a dolgainkat, hogy azokat visszakapva egészen más, új jelentőséggel bírjanak az életünkben.

[én, mint tanár, elmagyarázok valamit – növendékeim ebből fölfognak valamit -, s ha a Szentlélek megáldja a tanári munkámat, akkor esetleg a növendékeim megértik, nem értik félre, s esetleg hasznuk is lesz belőle az életük folyamán. Ugyan ezt mondhatom egy asztalos munkájára is; néha még mondjuk is egy öreg bútorra, hogy „ezt már csak a Szentlélek tartja össze”, s nem is gondoljuk, hogy milyen találó ez a kifejezés!]

Tehát nem a pap változtatja át a kenyeret és a bort, hanem a Szentlélek. A keleti liturgiában nem csúcspont a „szerezetési igék” elmondása, hanem a Szentlélek lehívása jelenti azt!

És a pap nem is a közösséggel szemben működik, az oltár háta mögött, mint valami bűvész!

- 5) A visszakapott ajándékok értelméről, mily szépen énekel a Jakab-liturgia!

Jézus emlékezete nem öncélú valami, hanem a Tanítására való emlékezés, amit az életével, példabeszédeivel, szavaival adott elénk. Ez az a pillanat, amikor a teológiában jártas ember próbálja tanítást a számunkra kibontani.

Tehát a hálaadás (az 50. zsolt. és sok más zsoltár beszél a „hála-áldozatról, amivel igazán dicsérhetjük mi Mennyei Atyánkat) igen fontos része az összejövetelnek, amit a „kézfeltétellel” választott vezető irányított. A vallási életben van, amikor több, esetleg sok ember előtt kell a feladatát betöltenie a papnak.

Az újszülöttért való hálaadaskor („keresztelés”) gyakran nagyobb rokonság van jelen. Ilyenkor is meg kell szólalnia a papnak.

A házasságkötéskor is várnak a jelenlevők szóbeli, barátságos irányítást, együtt-örülő emberi szót, s a jelenlevők ünnepi érzéseinek a kibontakoztatását, átmelegítését.

A temetéskor az együtt érző szavak megfogalmazása mellé pedig igen nagy szükség van az Istenben bízó vigasztalásra.

Ezek mind olyan alkalmak, amikor nagyon szükséges egy olyan ember, aki sokat gondolkodik, a pszichológiában is jártas és szépen tud bánni a szavakkal, nagyobb közösség előtt.

Ez különösen fontos, amikor az emberek valamilyen ünnepélyes alkalomkor sokan gyűlnek össze a templomban. Például hálaadásra – év végi, tanév végi, esetleg hét végi alkalommal. Tulajdonképpen ez volna a vasárnapi mise, ami az egész heti port leveregeti a lelkünkéről, a felgyülemlett görcsöket megpróbálja egy kicsit oldani, s új lendületet adni a következő hét feladatainak a megoldásához.

De szörnyű érezni azt, amikor egy papnak nincsen mondanivalója, vagy azért mert kezdő, vagy azért mert nem foglalkozik az írásokkal; üressé teszi az összefüvetelt, de nem csak az éppen akkorit, hanem az emberek lelkében, az emberek számára a mindenkori templomba menést is. Nem kellene minden papnak beszélnie, illetve nem kell mindig kényszeresen beszélnie annak sem, akinek vannak gondolatai, aki tud nagyobb tömeg előtt is beszélni.

Ilyenek volnának a papa, pápa, pópa feladatai.

Húsvét a nagy-család legnagyobb hála-ünnepé volt.

A húsvét gyakori megünneplése az Úr napja volt, ahogy a Didakhé [XIV] (2. sz.) nevezi. „Gyűljetek egybe, törjétek meg a kenyeret és adjatok hálát...” (Jézus is mindig ezt tette!).

Tehát a „kenyértörés” a kis közösségben történt; maga ez a fogalom is erre utal. A mai nagyüzemileg gyártott ostya nagyon messze van az eredettől!

Szent Pál világosan beszél az első Timóteushoz írt levelében: „... aki püspökségre törekszik, magasztos dolgot kíván. A püspöknek feddhetetlennek kell lennie, egyszer nősültnek...” Később: „Aki saját házat nem tudja rendben tartani, hogyan tudná gondját viselni Isten közösségének”. Majdnem azt mondanám, hogy nőtlen ember nem is lehet pap!

A korai kereszténységben még nem differenciálódott a lelki-vezetői funkció presbiterre (a tiszteletbeli idősebb) és püspökre (a felügyelőre), [Pál levele Titushoz].

Tehát folytatva az elején megkezdett gondolat-sort: olyan embernek is kell lenni, illetve minden családfőnek ilyennek kell lennie, aki a közösséget jól tudja szervezni, összetartani. Ehhez talán elsősorban nem is beszédkészség kell, teológiai tudomány, hanem mindent megértő szeretet.

Amikor egy fiatal, nőtlenséget fogadott ember

tart „jegyes-oktatást”, nem csoda, ha elnézően mosolygunk! Tehát ő nem illetékes, hiteles ember ebben a pillanatban.

Még egyszer a bűnbocsánatról.

Nagyon oda kellene figyelniünk Jézus szavaira (Mt 12/31) „minden bűn és káromlás bocsánatot nyer, de a Lélek ellen való káromlás nem nyer bocsánatot!”

Ki ez? Az, aki nem érzi meg Isten jelenlétét, aki végképpen nem tud kifordulni közönyös állapotából, akit nem hat meg semmi, csak mindig a Belzebubot látja. Az alázat Isten felé nem megtérés, hanem fölismerése a csodának, a mennyország itteni megjelenésének, a lelkünk mélyén mindig dolgozó reménynek; hátha én is Isten barátja lehetek!

Persze mindig van igény olyan emberre – egyegy – nagyobb közösségben, akit „lelki-személtáladnak” szoktak nevezni, de ez nem a gyóntatószékben ücsörgő pap szokott lenni. Ha pap – a vallásilag, pszichológiailag jobban képzett ember – sem a gyóntatószékben szokta ezt a hivatását gyakorolni. És főleg nem előírásra, szinte kényszerítve a halandót az ilyen beszélgetésre. Itt nagyon fontos a lélektan, az együttérzés megléte, de hogyan tud együtt érezni egy javakorabeli ember gondjával, lelki-bajával egy fiatal ember, aki csak azért gyóntató, mert elvégezte a teológiát?!

Az az ember, akiben Isten Lelke munkálkodik (Mt 12/28), ahogyan Jézusban is működött, amikor meggyógyította a béna embert, az tud segíteni az én lelkiismeretemnek a bűntudattól való megszabadulásában.

A kimondatlan szeretet sugárzása üdvöztíti a másik embert, nem az ilyen adminisztratív mozzanatok (a gyakori gyónás). A közös, boldog evészet melege mindennél többet ér! Természetesen ehhez egy érzékeny, a háttérben munkálkódó, többet-tudó (Isten-ismeretben elmélyülő) ember kell.

Talán ez volna a PAP!

Függelék.

A legősibb liturgiáról. [*leiturgia* = papi szolgálat] *Szent Jakab, az Úr testvérének isteni liturgiája.*

A fokozatosan szerveződő egyházban a hálaadás, a közös vacsora, az eucharisztia is fokozatosan változott, szerveződött, eltávolodván az eredeti zsidó széder-estiszerbartástól.

A IV. századtól már határozottan többfélere különülnek ezek a gyakorlatok, azaz: már többféle liturgiáról beszélhetünk. Ezek közül a legősibb a Szt. Jakab nevéhez kötött szertartás. Természetesen Szt. Jakab életétől is hosszú út vezet a IV. századig, és Jeruzsálemtől Antiokhiáig, ahol más liturgiák is kialakultak.

A kor két másik nevezetes szertartás formája: a Nagy szent Vazulról és az Aranyszájú szent Jánosról elnevezett liturgia. Természetesen sok a közös mozzanat mindhárom szertartásban, s mindegyik hord magában bizonyos pillanatokban ősi imákat.

A fejlődés a XIII. sz.-ig tartott, s a mai napig is élő gyakorlatot jelentenek. Az idők folyamán a Szt. Jakab-féle

meglehetősen háttérbe szorult (talán az egyszerűbbé miatt), s ma csak évente egyszer, okt. 23-án, szent Jakab ünnepén történik e szerint az ünnepi szolgálat.

Témánkhoz a legfontosabb mozzanatok és imádságok.

Az áldozati adományt, a kenyeret és bort a Szentlélektől megszentelt falpra helyezik.

Közben a hívek himnuszokat énekelnek, pl.: „Teljék kedved [Uram] tömjénünkben, amint édes volt Ároné, és szolgálatunkban, mint a Niniveiek könyörgésében...”

A központi rész vázlata:

- 1) a kenyér és a bor előkészítése,
- 2) az ige-liturgia; olvasmányok, szentbeszéd,
- 3) följajánlás = anaphora = „felküldés”
- 4) kommunió.

A följajánlás, az anaphora részei: *anamnézisz*, a megemlékezés, hiszen Jézus azt kérte annakidején, hogy „ezt az én emlékezetemre cselekedjétek”. (ezért a mise egyik régi elnevezése az *anamnézisz*!), tehát ekkor hangzanak el az un. szereztetési igék, de e liturgiában nem ez az „átváltoztatás”! Ezután következik az *epiklézisz*, a Szentlélek lehívása a följajánlott adományokra. A Szentlélek áldja meg, alakítja át a felajánlott kenyeret és bort Jézus testvévé és vérévé! (nem a pap!)

A diakonus így figyelmeztet:

„Mily ünnepélyes, ó, kedveseim, és mily félelmetes ez az idő, amikor a Szent és Éltető Lélek alászáll a mennyből, a magasságból, és reászáll e szent följajánlott adományokra és megszenteli azt.”

A pap mint a közösség első embere – háta mögött a közösséggel – imádkozik a Mindenható Istenhez, s az imáját a közösség négyszer „amin”-nal nyomatékosítja (tehát a mise mindenképpen közösségi aktus!)

„...Isten, a Te nagy irgalmasságod szerint bocsásd le ránk és ezekre az előttünk fekvő szent adományokra a Te Szentséges Lelkedet, Urunkat és Éltetőnket ...aki a Törvényben és a prófétákban és a Te Újszövetségében szólott, aki alászállott galamb képében a mi Jézus Krisztus Urunkra.

...Ezt a Szentséges Lelkedet bocsásd le, Uralkodó...hogy az ő szent és jóságos és dicsőséges jelenlétével reájuk szállván, megszentelje azokat, és tegye ezt a kenyeret Krisztus szent Testvévé. – **ámin.**

Ezt a kelyhet pedig Krisztus drága Vérévé – **ámin.**

Hogy legyen azok mindazok számára, akik részesülnek belőlük, a bűnök bocsánatára és az örök életre. – **ámin.** A lelkek és a testek megszentelésére - **ámin.** ....”

Mi Atyánk, majd a papok viszik a népnek a megszentelt Kenyeret és Bort.

Hálaadás.

„... ezért hálaéneket ajánlunk fel Neked, ajkaink gyümölcsét, melyek vallják a Te kegyelmedet ezzel a tömjénáldozattal együtt (tehát a tömjénezés is része a felajánlott adományoknak), amely szálljon Hozzád, Istenünk; és ne térjen vissza üresen, hanem ajándékozod nekünk általa a Te Szentséges Lelked illatát, a tisztaságos

és elvehetetlen illóolajat”

A tömjénezés és az illóolaj említése biztosan nem a legrégebbi réteg származéka.

Lényeg: följajánljuk munkánk gyümölcsét, melyet a Szentlélek megáld, istenivé tesz, majd ezt visszakapjuk istenáldotta csodálatos kincsként; ezért adunk HÁLÁT!

Tehát ennek a liturgiának leginkább a háttérén van értelme – ha naponta, akkor is csak este!, de a bizánciak nem miséznek naponta!

2016. július 08.

GROMON ANDRÁS A NÁSZNÉPTŐL AZ EUNUCHOKIG KÜLÖNÖS KÉPEK JÉZUS TANÍTÁSÁBAN

Tanításában Jézus gyakran használt különös, merész, sőt meghökkentő képeket, hasonlatokat. Erre gondolva mindenkinek rögtön eszébe jut a szálka-gerenda vagy a szűnyog-teve párhuzam („Miért nézed a szálkát testvéred szemében? A gerendát pedig, amely a saját szemedben van, nem veszed észre?”: Lk 6,41; „Vak vezetők! A szűnyogot megszuritek, a tevét pedig lenyelitek”: Mt 23,24). Ezek a képek, hasonlatok olykor rendkívül szellemesek és magától értetődő jelentésűek, máskor viszont – a megfelelő háttérismeretek nélkül – sokszor homályosnak vagy egyenesen érthetetlennek tűnnek, és ezzel félreértésre/félreértelmezésre adnak alkalmat. Ezért hasznosnak tartom, hogy az összesen kb. 25 esetből a legfontosabbnak tűnő tízet alaposan szemügyre vegyük, mégpedig egyszerűen a Márk-, ill. Máté-evangélium szerinti előfordulás sorrendjében.

A násznép és a vőlegény

Keresztelő János tanítványai és a farizeusok böjtölő emberek voltak. Elmentek Jézushoz, és megkérdezték: „Miért van az, hogy János tanítványai és a farizeusok böjtölnek, akik viszont neked lettek közülük tanítványaid, nem böjtölnek?” Jézus erre azt felelte nekik: „Vajon böjtölhet-e a násznép, ha a vőlegény velük van a lakodalmas teremben? (Mk 2,18-19a).

A kérdezők és Jézus közti feszültség megértéséhez tudnunk kell, hogy itt nem a rászorulókkal való osztozás vagy az önfegyelem gyakorlása miatti böjtről van szó, hanem arról a kultikus-aszketikus böjtölésről, amely az Isten (Jahve) távolléte miatti szomorúságot fejezte ki, illetve Isten uralmának eljövételét akarta siettetni. Talán nem Jézus minden tanítványának szólt a szemrehányás, hanem csak azoknak, akik Keresztelő János tanítványai közül váltak az ő tanítványaivá (vö. Jn 1,35-39), és Jézust követve már nem folytatták korábbi mesterük (és a farizeusok) böjtölési gyakorlatát.

Ellenkérdésével Jézus megvédte a maga és tanítványai nem-böjtölő gyakorlatát, mégpedig egy olyan képpel, amelynek a jelentését az ószövetségi háttér ismer-

tében könnyen megfejtették az érdeklődők. Az Ószövetségből ugyanis közismert volt a „Jahve mint Izrael népének völegénye” kép (Iz 54,5; 62,4-5; Jer 2,2; Ez 16. f.; Oz 2,18), vagyis egyértelmű volt Jézus válaszána üzenete: Isten, „a Völegény” nincs távol népétől, hanem jelen van körében, következésképpen nincs ok a szomorúságra, és így a szomorúságot kifejező böjtölésre sem!

Ellenfelei persze megkérdézhették volna, honnan tudja ezt ilyen biztosan, ő pedig kifejtette volna, hogy a Keresztelő János által a Jordánba történt alámerítésekor azt élte át, hogy nem kell tovább várakozni („Itt a kedvező idő”: Mk 1,15), Isten jelen van, mégpedig nem leszámolásra kész Bíróként (ahogyan János prédikált róla), hanem szerető Édesapaként, avagy az itteni képet használva, népének szerető Völegényeként. Ha pedig a völegény jelen van a lakodalmas teremben, akkor ez örömmel tölti el a násznépet, s az képtelen lesz böjtölni. Isten közelségének ismertetőjegye tehát az öröm, a víg evés-ivás, nem pedig a komor böjtölés.

A későbbiekben a keresztények már nem értették Jézus válaszát, s ennek, illetve kivégzésének hatására kiegészítették Jézus válaszát: „Amíg körükben tartózkodik a völegény, nem böjtölhetnek. Jönnek azonban olyan napok, amikor erővel elragadják tőlük a völegényt, akkor majd böjtölnek, azon a napon” (2,19b-20). Ezzel azonban átértelmezték Jézus szavait: itt már nem Isten a völegény, hanem Jézus, s az ő erőszakos elragadása miatt (vö. Iz 53,8!) szomorkodva böjtölnek a keresztények, visszaesve a jézusiatlan böjtölés gyakorlatába. Ezzel a kiegészítéssel-átértelmezéssel ráadásul azt a látszatot keltették, mintha Jézus már az események kezdetén megjövendölte volna passióját, s úgy rendelkezett volna, hogy „az öröm miatti böjtölni-nem-tudás” csak földi jelenlétének idejére legyen érvényes, s azt akarta volna, hogy utána meggyászolják, és böjtöljenek távolléte miatt... (Máté evangélista aztán már Jézus eredeti válaszába is belevitte az átértelmezést és az abból fakadó következtetést, mégpedig mindössze egy apró nyelvtani változtatás segítségével: a „Vajon böjtölhet-e a násznép, ha a völegény velük van...” helyett azt írja: „Vajon bánkódhat-e a násznép, amíg velük van a völegény?” – Mt 9,15.)

A malomkő

„Ha valaki csak egyet is eltántorít Isten útjától ezek közül a kicsik közül, akik bíznak Istenben, jobb lenne neki, ha malomkövet kötnének a nyakába, és a tengerbe vetnék” (Mk 9,42).

A párhuzamos helyen (Mt 18,6) nem „Istenben bízó”, hanem „Jézusban bízó” kicsikről van szó (értsd: a társadalmi ranglétra alján álló kisemberekről), és nehéz eldönteni, melyiket tekintjük eredetinek. Valóban elképzelhető, hogy Jézus itt az őbenne bízó kicsikről beszélt, akiket az írástudók nemegyszer megpróbáltak „leválasztani róla” (vö. pl. Mk 2,16 és 3,22), de lehet, hogy mégis inkább Márk változatát kell elsődlegesnek tekin-

tenünk, mert az általános érvényű: az Istenbe vetett bizalmat nem köti össze Jézus személyével. Mostani témánk szempontjából nincs jelentősége ennek a különbségnek.

Első hallásra olyan megdöbbenő Jézus kijelentése, hogy hajlamosak lennénk azt gondolni, nem is mondhatta. Valóban meglepő, hogy a szelíd Jézus olykor nem habozik erőszakos képekkel szemléltetni mondanivalóját; a kánoni evangéliumok éppúgy tanúskodnak erről (ld. Lk 14,31-32), mint az apokrif hagyomány (Tamás-ev. 98: „Az Atya országával úgy vagyunk, mint azzal emberrel, aki meg akart ölni egy nagy urat. Otthon kihúzta a kardját hüvelyéből, és átszúrta a falat, hogy megtudja, elég erős-e a karja. Azután megölte a nagy urat.”). De nem kell megijednünk, ha tudatosítjuk, hogy Jézus kedvelte az ilyen groteszk túlzásokat (pl. „Könynyebb a tevének átmenni a tű fokán...”). A nyakba kötött malomkő képével egyszerűen azt szemlélteti a „bölcsek és okosak” (vö. Mt 11,25) számára, mekkora rosszszat követnek el az Istenben (vagy őbenne) bízó „kicsik” ellen azzal, ha Istennel szembeni saját bizalmatlanságukkal azokat is ráviszik ennek a bizalmatlanságnak a tévútjára (például az Istentől jövő megbocsátás kérdésében, ld. Mk 2,3-11).

Teljesen jézusiatlan lenne tehát e mondasból azt a következtetést levonni, hogy a szóban forgó félrevezetőeknek, Isten útjától eltántorítóknak „örök kárhozat” a sorsuk, vagy hogy jogos lenne inkvizíciós módszerekkel felkutatni, majd megölni őket. Az az Isten, akinek Jézus a követségében járt, mindenkit meg akar menteni. Jézus példaadása egyértelművé teszi a dolgot: Péter egy alkalommal különösen veszélyes „kelepce, botránykő”, félrevezető volt számára, de sem a pokol mélyére, sem a tenger fenekére nem küldte őt, hanem oda, ahol a helye volt, vagy legalábbis kellett volna lennie, azaz maga mögé, hogy kövesse példáját (Mk 8,32-33).

A csapda

„Ha csapdába ejt a lábad, vágd le! Jobb neked sántítva életben maradni, mint ha mindkét lábad birtokában a holtak gödrébe vetnek” (Mk 9,45).

Ez csak a képi fele egy – elveszett? – példázatnak, amelynek tárgyi fele („megfejtése”) hiányzik: Ahogyan viselkedned kell, ha a lábad csapdába esik, úgy viselkedj, ha...! A kép tömör és iróniával fűszerezett („mindkét láb birtokában a holtak gödrébe kerül...”), háttere pedig az, hogy a korabeli felfogás szerint, ha a róka csapdába esik, inkább lerágja beszorult mancsát, semmint hogy bevárja a vadászt, és az agyonverje. Azaz egy tagot feláldozni az életért: okossággal párosult élni akadás.

Ez az általános életbölcesség persze csak azáltal válik jézusi útmutatássá, hogy Jézus szerint Isten országa az a legfőbb jó, aminek a kedvéért az embernek még „a lábát is le kell vágnia”: ezért érdemes, ill. „kell” minden egyebet föláldoznia (vö. Mt 13,44-46, ill. Mk 8,34).

Ez a mondás azonban még egy fontos dolgot megvilágít. Képileg szólva: értelmetlen lenne szükség nélkül levágni lábunkat az életben maradás érdekében. Magyarán: értelmetlen az élet javait önmagukban véve megvetni, vagy szükség híján lemondani róluk. Vidáman enni-inni, hitelesen jézusi magatartás (vö. Mk 2,19); ha azonban vannak éhezők, akkor meg kell osztanunk kenyerünket (vö. Mk 6,35-44; 8,1-8; 8,14.16-21). Családban élni természetes és jó; ha azonban a családi kötelékek az Isten országa melletti elkötelezettség akadályává válnak, akkor el kell szakítanunk őket (vö. Mk 3,31-35).

Ezt a jézusi mondást sajnos már Márk „megszaporította” a kéz levágásának és a szem kiválásának értelmetlen és fölösleges példájával (9,43-44.46-48), ráadásul úgy, hogy a jézusi mondás értelmének ellentmondó saját értelmezését belevitte magába a képbe: az életben maradásból, ill. meghalásból „Isten országába bemenés”, ill. „gehennába kerülés” lett: „Ha csapdába ejt a kezéd, vágd le! Jobb neked csonkán bemenni az életre, mint mindkét kezéd birtokában elmenni a gehennába, a kiolthatatlan tűzbe, ahol férgük nem hal meg, és a tűz nem alszik ki. ... És ha a szemed ejt csapdába, vágd ki! Jobb neked fél szemmel bemenni Isten országába, mint ha mindkét szemed birtokában a gehennába vetnek, ahol férgük nem hal meg, és a tűz nem alszik ki.”

Az evangélista szemléletében a gehenna és a kiolthatatlan tűz is a túlvilági büntetés, a „pokol” jelképe. Eredetileg azonban a gehenna a Jeruzsálem melletti Hinnom-völgyét jelenti (héberül Gé-Hinnom, arámul Gé-Hinnam), amely a város szeméttelpe volt, ahol örökké füstölt-lángolt valahol a tűz, s ahová kivégzett bűnözőket is temettek olykor, vagy egyszerűen csak odahajították őket temetetlenül. (A holttest temetetlenül hagyása az ókorban az ember végső megbecstelenítésének számított.) A féreg a holttest temetlenségére utal, a tűz pedig annak elégetésére. Ószövetségi felfogás szerint a halott sorsa testi maradványainak sorsától függ, ezért számított a temetetlenül maradás vagy az elégetés súlyos büntetésnek.

A teve és a tű foka

„Milyen nehezen fognak bemenni Isten országába azok, akik vagyont birtokolnak. ... Könnyebb a tevének átmennie a tű fokán, mint a gazdagnak bemennie Isten országába” (Mk 10,23.25).

Jézus nemcsak prédikátor volt, hanem szellemes költő is! Teljesen mindegy, hogy – a szentírás-magyarázók különböző nézetei szerint – a valóságos tevére, vagy a matrózok által akkoriban „tevének” nevezett hajkötélre, illetve a valóságos tű fokára, vagy egy Jeruzsálemben „a tű fokának” nevezett kapura gondolt-e – a lényeg, mondásának értelme minden esetben ugyanaz:

Ahogy a teve nem képes átmenni a tű fokán, ugyanúgy lehetetlen, hogy a gazdag bejusson „Isten országába”, hiszen az nem más, mint az egymást szeretők,

egymással mindent megosztók kölcsönös ajándékozásának világa, abban pedig képtelenség azt mondani: „Ez vagy az csak az enyém, az én magántulajdonom, és jogom van ahhoz, hogy azt csináljak vele, amit akarok”, legyen szó akár egy üzemről, egy földbirtokról vagy az utolsó darab kenyérről. Automatikusan kizárja magát ebből a világból az, aki így gondolkodik és cselekszik – persze csak addig, amíg össze van nőve a gazdagságával, mint a teve a púpjával. A 23. és a 25. vers szövegösszefüggése ugyanis világossá teszi, hogy Jézus nem a gazdagságról lemondás lehetetlenségéről beszél, hanem rendkívüli nehézségéről, illetve nehézségének mértékéről (ahogy a fent már említett malomkő is valami rossznak a mértékét szemlélteti): „Milyen nehéz a gazdagnak bemennie Isten országába! Olyan nehéz, hogy a még a tevének is könnyebb átmennie a tű fokán...!” De nem lehetetlen, ahogy a feltehetően dúsgazdag fővámos, Zakeus példája is mutatja (Lk 19,8)!

A mondás csak akkor fejez ki lehetetlenséget, ha megfeleledkezünk arról, hogy képről van szó. Jézus felfogása (mint mindig, most is) csak az egyébként mindenki által ismert realitást tükrözi: Rettenetesen nehéz a gazdagoknak lemondaniuk vagyonukról – de nem lehetetlen.

Kutyák és disznók

„Ne rakjatok a kutyákra arany- vagy ezüstkarikát, és ne aggassátok gyöngyfűzéreteket a disznók orrára” (Mt 7,6a)!

Ez a csak Máténál található mondás a legnehezebben értelmezhető közé tartozik. Szokásos fordítása: „Ne adjátok a szentet a kutyáknak, és ne dobjátok gyöngyeiteket a disznók elé...”, szokványos értelmezésében pedig „a szent” és a „gyöngyök” többnyire a tanítványokra bízott, az Isten országáról szóló üzenetet, a „kutyák” és a „disznók” olykor a nem zsidó népeket, a „pogányokat”, máskor a nem keresztényeket vagy a kereszténységtől elpártoltakat jelölik.

Ennek alapján egyes magyarázók arra gondolnak, hogy itt eredetileg nem is jézusi mondással van dolgunk, hanem bizonyos szigorú zsidó keresztény körök szabályával, amellyel szembefordultak a „pogányoknak” a hellenista keresztények által megkezdett misszionálásával. Ezt a jelentést azonban aligha lehet feltételezni a Máté-evangéliumban, hiszen az a „pogány” népek misszionálásának parancsában csúcsosodik ki (Mt 28,19-20).

Mások – a 2Pét 2,20-ra utalva – úgy vélik, e mondás arra inti Jézus követőit, hogy legyenek nagyon óvatosak a tőlük elpártolt „tévtanítókkal” és „hamis prófétákkal” (vö. 2Pét 2,1 – illetve az egész 2. fejezet), és ne akarják őket rendre utasítani vagy megtérésre felszólítani, hanem hagyják magukra, és kerüljék őket (vö. 1Jn 4,1-3.6; 2Jn 2,10-11).

Ezt az értelmezést azonban, illetve minden olyan értelmezést, amely bizonyos embercsoportokat ért „kutyákon és disznókon”, kizárhatunk azon az alapon, hogy Jézus lelkületétől teljesen idegen volt az a lekezelő, sőt

megvető beszéd- és bánásmód, amelyet ezek az értelmezések feltételeznek. Lehetetlen ugyanis, hogy aki kortársai felfogásával ellentétben azt tanította, hogy Isten fölkelte napját jókra és gonoszokra egyaránt, s hogy az ember csak Isten jóságának az ellenség szeretéséig terjedő utánzásával válhat „Isten fiává” (Mt 5,44-48), az kortársaival egyetértésben kijelentse, hogy csak a zsidók (vagy: az ő követői) kedvesek Istennek, a nem zsidók (vagy: az őt nem követők) pedig csak kutyák vagy disznók (a Mk 7,27-beli kijelentést vagy Jézus egyik tanítványa, vagy a ház gazdája tehette). A „másként gondolkodókkal” vagy „másként hívőkkel” kapcsolatban pedig úgy nyilatkozott, hogy „aki nincs ellenünk, értünk van” (Mk 9,40), de természetesen azokra vonatkozóan is érvényesnek tartotta az ellenségszeretet parancsát, akik „ellenünk vannak” (vö. még Lk 11,23).

E mondás vélhetően helyes értelmezésének két kulcsa van: egyrészt meg kell találnunk a lehető legpontosabb fordítást, másrészt semmiképp sem szabad allegóriaként felfognunk, vagyis nem szabad minden egyes kép (hagyományos fordításban „a szent”, „kutyák”, „gyöngyök”, „disznók”) konkrét megfelelőjét keresnünk a valóságban, hanem metaforaként, azaz átvitt értelmű képes kifejezésként kell kezelnünk, azt keresve, hogy a képek milyen üzenetet, mondanivalót hordoznak.

Ami a fordítást illeti, az segíthet, ha tudatosítjuk, hogy Jézus arámul beszélt, s ezért a görög szöveg mögött a feltételezhető „arám eredetű” keressük. Mielőtt ezt tenénk, tudatosítanunk kell még, hogy a két metafora („a szent – kutyák”, „gyöngyök – disznók”) eltérő képekkel ugyan, de ugyanazt akarja kifejezni; viszont a hagyományos fordításban „a szent” itt csak „szent ételt”, különösképpen áldozati húst jelenthet (vö. 2Móz 29,33-34; 3Móz 2,3; 22,10-16; 4Móz 18,8-10; 5Móz 12,15) – ám ekkor a két metafora összeütközésben áll, hiszen az áldozati hússal ellentétben az igazgyöngy nem eleség. Tehát azt kell feltételeznünk, hogy vagy a második metafora beszél (az elsőhöz hasonlóan) valami ehetőről, vagy az első metafora beszél (a másodikhoz hasonlóan) valamilyen ékszerről.

Konkrétan a következőket mondhatjuk: 1. Az általában „a szent” jelentésű arám qaddisa’ azt is jelenti, hogy „karika”, nevezetesen fülkarika vagy orrkarika mint ékszer (bár az arám szót többnyire qedasa’-ként ejtették). A karika képe ekkor tökéletesen megfelel a gyöngyök képének. 2. A görög emproszthen = „elő, előtt” előljárósónak („a disznók elé”) az arámban a beappe felel meg, ami azt is jelentheti ugyan, hogy „elő”, de azt is, hogy „(valakinek vagy valaminek) az orrára, az ormányára”. 3. Az itt használt görög baletē (a szokásos fordításban „dobjátok, vessétek”), illetve az alapjául szolgáló arám tarmón jelentéstartománya igen széles az Újszövetségben (ld. pl. Mk 4,26; 15,24; Mt 9,17; 26,12; Lk 13,19; 14,35; Jn 13,5; 15,6; ApCsel 22,23; Jak 3,3); itteni értelme: elhelyez, valamire rátesz, ráerősít. – Ezek alapján adódik ez a fordítás: „Ne rakjátok a kutyákra

[arany- vagy ezüst]karikát, és ne aggassátok gyöngy[füzer]eitek a disznók orrára!” (A disznók orrán egyenként el nem helyezhető „gyöngyök” helyett értelemszerűen „gyöngyfüzérre” kell gondolnunk.)

A disznók orrára helyezett gyöngyök, illetve arany- vagy ezüstkarka képe nagyon is ismerős lehetett Jézus hallgatói számára. Egy palesztinai közmondás ugyanis így szólt: „Aggass bár egy bizonyos dologra [= a disznóra] pálmariügyeket [= bizonyos pálmák zöltségként használt levélbimbóit], az mégis ugyanaz marad [= a koszban hempereg]”, a Példabeszédek könyve 11,22-ben pedig ez áll: „Mint disznó orrában az aranykarika, olyan a szép asszony jó erkölcsök híján.” Fordításom helyességét megerősíti, hogy az iszlám hagyományban így él ez a mondás: „És mondá Jézus: Ne akasszatok gyöngyöket a disznók nyakába!”, sőt létezik ez a változata is: „Ne rakjátok gyöngyeitek a disznók orrára!”

Most már csak a kettős metaforából álló mondás mondanivalóját kell megfogalmaznunk. Mivel Jézus másutt (éppen Máté evangéliumában: 13,46) Isten országát nevezi nagy értékű igazgyöngynek, méltán feltételezhetjük, hogy itt is arra gondol, s azt mondja: „Becsüljétek meg drága kincseteket (= „igazgyöngyök”, „arany- vagy ezüstkarka”), vagyis az Isten országába tartozásokat! Ne bánjatok vele meggondolatlanul, könnyelműen, felelőtlenül!” – akármit jelentsen is a gyakorlatban ez a helytelen bánásmód.

Föltéve, hogy a fenti magyarázat helyes, azt kell mondanunk, hogy a folytatás, a 6b vers – „...nehogy lábukkal széttaposás azokat, és megfordulván széttépjenek titeket!” – ebben a szövegösszefüggésben nem hiteles jézusi mondás, hiszen csak akkor lenne értelme, ha „kutyákon és disznókon” bizonyos embercsoportokat értenénk, de ezt az értelmezési lehetőséget kizártuk.

Elképzelhető azonban, hogy a 6b vers valamilyen más összefüggésben része volt Jézus tanításának, mégpedig a tanítványoknak adott missziós útmutatásként, amellyel arra intette őket, hogy az Isten országáról szóló evangéliumot ne akarják ráerőltetni olyanokra, akik még alkalmatlanok annak befogadására; az ilyenek ugyanis csalódottságukban könnyen szembefordulhatnak az evangéliummal és annak hirdetőivel egyaránt – például akkor, ha az „Isten országától” önző vágyaik kielégülését várták, de aztán kiderül, hogy az odatartozás önátadást követel, és komoly áldozatokat is (vö. pl. Mk 8,34; 9,45; Lk 13,24).

Farkasnak látszó bárányok

„Íme, én úgy küldelek el titeket, mint farkasnak látszó bárányokat” (Mt 10,16a).

Az eredeti görög szöveg súlyos értelmezési nehézségek elé állít minket. Ott ugyanis szó szerint ez áll: „...mint bárányokat farkasok közepette” vagy „...farkasok belsejében” (en meszó lükón). Ez azonban értelmezhetetlennek tűnik, ezért valóban kézenfekvő, hogy a fordítók a görög en meszó (= között, valaminek a kö-

zépén) részes esetű kifejezést a héber-arám szóhasználatnak megfelelően tárgyesetként fordítják: eisz me-szon, és akkor a magyar fordítás a megszokott lesz: „...farkasok közé” (így járt el már a B és a W kódex is; ld. a két kifejezés váltakozását például Lk 8,7-ben és 8,14-ben).

Ez a fordítás azonban – „...úgy küldelek el titeket, mint bárányokat a farkasok közé” – Jézustól idegen jelentést ad: mert igaz ugyan, hogy lehetne ezt a kifejezést egyszerűen a tanítványokra váró üldözések (Mt 10,17-33) képi megjelenítésének tekinteni, de akkor is azt kellene mondanunk, hogy túlságosan durva, Jézushoz nem illő ez a kép. Jézus ugyanis általánosságban nem nevezte farkasoknak az embereket (még ellenfeleit vagy ellenségeit sem; talán kivétel Mt 7,15). Ezért aztán el kell tekintenünk ettől a megoldási lehetőségtől.

Kétségtelen, hogy a „bárányokat farkasok közepette/belsejében” fordítás első hallásra nemcsak furcsának, hanem értelmetlennek is tűnik, mégis sajátos jézusi értelmet kaphat, ha a mondatot a Mt 7,15-ben olvasható mondás ellenpárjának tekintjük: Ott arról van szó, hogy a hamis próféták „bárányok ruhájában”, „báránybőrben” jönnek, vagyis kívülről bárányoknak látszanak, belül azonban ragadozó farkasok – itt viszont azt mondja Jézus, hogy úgy küldi tanítványait, mint akik kívülről farkasoknak látszanak, a „farkasok belsejében” azonban, azaz belül bárányok. A „farkasok belsejében” kifejezést tehát így is fordíthatnánk: „farkasok ruhájában, öltözetében”, „farkasbőrben” – az értelem szerinti, magyaros fordítás tehát ez: „...úgy küldelek el titeket, mint farkasnak látszó bárányokat.”

Mindezek alapján a mondás konkrét jelentését így fogalmazhatjuk meg: A Jézustól kapott új tanítások hirdetésével a tanítványok kívülről farkasoknak tűnhetnek majd az emberek számára: ördögtől megszállottaknak, a törvény és a hagyomány lerombolóinak, istenkáromlóknak, a nép megrontóinak (ahogyan maga Jézus is ilyennek tűnt sokak számára, ld. pl. Mk 3,22; 7,5; 14,64; Lk 23,2) – nekik azonban „belül”, azaz valójában olyanoknak kell lenniük, mint a bárányok: békéseknek és fegyverteleneknek, védteleneknek.

Kígyók és galambok

Legyetek tehát okosak, mint a kígyók, azaz egyszerűek, mint a galambok” (Mt 10,16b)!

Először is, ami a fordítást illeti: a) A galambok jelzőjeként általában azt olvassuk, hogy „szelídek” vagy „ártatlanok”. Az utóbbi éppen lehetséges, de az eredeti görög akeraiosz melléknévnek „szelíd” jelentése nincsen. Viszont jelenti a következőket: vegyítetlen, keveretlen, tiszta, valódi, ép, sértetlen... A „vegyítetlen, keveretlen, tiszta”, azaz „nem összetett”, „nem különfélekébből álló” jelentést foglaltam össze az „egyszerű”-vel. b) A mondás második felét a fordításokban az „és” kötőszó vezeti be: „...mint a kígyók, és egyszerűek...”. Kétségtelenül ez áll az eredetiben is (kai), csakhogy a görög „és”-nek az Újszövetségben több tucat (!) jelentése fordul elő.

Többek között olyan mondatokat és fogalmakat is összekapcsolhat, amelyek logikailag függenek egymástól. Itt is ezt kell feltételeznünk, ugyanis az a felhívás, hogy a tanítványok a helyzetnek megfelelően viselkedjenek hol kígyókként, hol galambokként, Isten országába nem illő közhely lenne, ráadásul a kígyó az Ószövetségben a ravaszság és a hazugság jelképe (is) volt (vö. 1Móz 3,1-5), ezért nem szolgálhatott minden további nélkül példaképként Jézus követői számára. Ezért döntöttem úgy, hogy az „és”-t „kifejtő” vagy „következtető” „és”-ként értelmezem (et explicativum vagy et consecutivum), jelentése ekkor: „azaz, következésképpen”.

Ez a fordítás – „azaz egyszerűek...” – illik bele a szövegösszefüggésbe is, és vezet el e mondás helyes értelmezéséhez: Jézus követőinek éppen az előző mondatban foglaltak miatt – „...farkasoknak fognak tartani titeket, legyetek tehát okosak...” – van szükségük újfajta okosságra: nem a kígyók álságos ravaszságára, hanem a galambok egyszerűségére, egyértelműségére; mondhatnánk úgy is: nem a „bölcsek és értelmesek” (Lk 10,21) okosságára, hanem az „éretlenek” (Lk 10,21), az „egyszerű szeműek” (Mt 6,22 – vö. Mt 20,15!), a „tisztaszívűek” (Mt 5,8), a „gyermekiek” (Mk 10,15) okosságára.

Erre az „egyszerű” okosságra Jézus sokszor adott példát. Az egyik leglátványosabb: amikor figyelték őt, vajon meggyógyítja-e szombati napon a béna kezű embert, hogy aztán vádat emelhessenek ellene, ezzel az „egyszerű”, „gyermeki” (mondhatnánk „óvodás”) kérdéssel szerelte le ellenfeleit, és tárta föl ugyanakkor teljes világossággal Isten akaratát (ha úgy tetszik, „törvényét”): „[Isten részéről] megengedett dolog-e szombaton jót tenni..., életet menteni...?” (Mk 3,4 és Lk 14,3; más példák: Mk 2,19; 10,2-9; 11,27-33; 12,13-17; Jn 8,3-7).

Kard

„Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy békét hozzak az országnak! Nem azért jöttem, hogy békét hozzak, hanem kardot. Azért jöttem ugyanis, hogy elkülönítsem az embert apjától... Az ember ellenségei saját háznépének tagjai lesznek” (Mt 10,34-36).

Nyilvánvaló, hogy Isten országáról szóló üzenetével Jézus az átfogó értelemben vett békét akarta meghozni Izrael országának (vö. Lk 10,5; 4,18-19; 19,42; Mt 5,9). Amint az is nyilvánvaló, hogy a kard nem jelentheti a fegyverhasználatot Jézus vagy követői részéről, hiszen világosan megmondta, éppen Máté evangéliumában olvashatóan: „... mindazok, akik kardot ragadnak, a kard által vesznek el” (tudniillik a saját kardjuk által, lelki-szellemi-erkölcsi értelemben: Mt 26,52). Annál megdöbbentőbbek itteni kijelentései. A látszólagos ellentmondást azonban nem olyan nehéz feloldani, ha észre tudjuk venni a provokatív prófétai nyelvezet mögötti mondanivalót: Az óhajtott békéhez nem a megszállók elleni háborún keresztül vezet az út, ahogyan a zelóták

vélték (vö. Lk 13,1-3; 19,42; 23,28.31), hanem a „nemzedékek közötti harc” által, vagyis a szó eredeti, teljes értelmében vett béke (salóm) csak úgy valósulhat meg, ha a „fiak” elszakadnak az „apák” torz gondolkodásmódjától (ld. Jézus „első szavát”: „Változtassátok meg gondolkodásotokat...”: Mk 1,15).

Miért volt erre szükség? Azért, mert az „ősökhöz”, az „atyákhoz” való kötődés egyúttal beágyazódást jelentett az Isten akaratától eltérő, megmerevedett vallási hagyományrendszerbe, amely nem akart megnyílni a Jézus által hozott újdonság számára (Mk 2,21-22 // Lk 5,36-38; Mk 7,5-8; 10,5-6; távolabbról: Mt 5,21-22.23-24.27-28).

Ezért aztán Jézus gyakran felszólította hallgatóit, hogy „szakadjanak el” családjuktól (Lk 9,59-60.61-62; 14,26; Mk 10,28-31; közvetve: Mt 19,12; 23,8-9), ahogyan ezt neki magának is meg kellett tennie (Mk 3,21.31-35). Csakhogy ez az elszakadás nyilvánvalóan nem ment, nem megy „békés úton”, mert a Jézus útjához csatlakozni nem akaró családtagok, rokonok ellen-szenvét, ellenkezését (végső esetben erőszakos fellépését) váltja ki. A „kard” ennek a jelképe, ahogyan Lukács finomabb kifejezése, a „megoszlás, szakadás” (diamerizmosz) jól tükrözi ezt (ld. Lk 12,51). Pontosan ez hangzik el aztán a 36. v. kép nélküli megfogalmazásában: az ember ellenségei saját háznépének tagjai lesznek (vö. Mk 6,4b). – Csupán a 34. verset figyelembe véve a „kard” lehetne éppen a Jézus-követőket általánosságban érő üldözések jelképe is, de a 35-36. v. leszűkíti és konkretizálja a kép tartalmát.

Iga

„Vegyétek magatokra az én igámat, és tőlem tanuljatok..., az én igám ugyanis kényelmes, és az én terhem könnyű” (Mt 11,29-30)!

Ami az iga jelzőjét illeti, a legkülönbélebb fordításokkal találkozunk: enyhe, lágy, jó, jóságos, sőt: édes, boldogító. Az eredeti khrisztosznak kétségtelenül sok jelentése van (használható, alkalmas, hasznos, előnyös, jóleső, üdvös, célszerű, jó, kedvező, szerencsés, kellemes), de itt csak az jöhet számításba, amelyik az „iga” eredeti jelentésének (igavonó állatok nyakára-vállára helyezhető, a vontatást lehetővé tévő eszköz) és Jézus mondanivalójának egyaránt megfelel, az említettek közül leginkább az „alkalmas, célszerű, jó”. Azért választottam a „kényelmes” jelzőt, mert talán ez fejezi ki a legjobban a „jó igának” azt a tulajdonságát, hogy nem nyomja, nem töri az állat nyakát-vállát; tehát mondhatnánk úgy is: „testre szabott” igáról van szó.

Az iga az Ószövetségben és a rabbinikus irodalomban egyaránt jelképezi a Tórát, a mózesi törvényt, illetve annak szerteágazó értelmezését. Jézus látta, hogy a szegénység és betegség által megkínzottakat (vö. Lk 6,20-21) még pótlólagosan is megterhelték szigorú „pásztoraik”, akik „súlyos terheket kötöztek össze, és rátették az emberek vállára” (Mt 23,4). Ezeket a szegényeket hívja-csalogatja itt e felhívásában, hogy a jövőben ne

eddig tanítóikhoz igazodjanak, hanem öhozzá, mert ő meg akarja könnyíteni terhüket.

Jézus realista, nem ígéret könnyelműen: a saját „iskoláját”, tanításának követését is igának (és tehernek) nevezi, de azt mondja, hogy ez az iga „kényelmes”, hordozójának nyakához-vállához igazított, és ez a teher a korábbiakhoz képest könnyű. Például: a szombat törvényét ő is megtartandónak tartja, mert az Istentől való, de abban a szellemben, hogy „a szombat lett az emberért, nem pedig az ember a szombatért” (Mk 2,27). S ha az Ószövetség számtalan előírására és azok szörszálhasogató magyarázataira gondolunk, akkor Jézus kettős főparancsát (Mk 12,29-31) valóban felüldülésként élhették meg kortársai.

Természetesen föl lehet tenni a kérdést, hogy Jézus „terhe” valóban könnyű-e. Könnyű-e önmagunk megtagadása (Lk 13,24; 17,33), az ellenségszeretet (Mt 5,44) vagy a vértanúság készsége (Mt 10,38)? De akit valóban megragadott Jézus üzenete Isten szeretetéről, annak talán tényleg nem olyan nehéz viszonz szeretnie ezt az Istent, és ennek alapján szolgálnia embertársait.

Eunuchok

„Vannak olyan eunuchok, akik anyjuk méhéből születtek így, és vannak olyan eunuchok, akiket az emberek tettek eunuchhá, és vannak olyan eunuchok, akik a Mennyek országáért önmagukat tették eunuchhá” (Mt 19,12).

Az eunuch jelentése: kasztrált férfi (tágabban: nemzésre képtelen férfi). Izraelben azonban szigorúan tilos volt a kasztráció: olyan szörnyűség, amely alkalmatlanná tette az érintettet a kultuszban való részvételle. Másrészt az „Eunuch!” durva szitokszó volt, tehát Jézus aligha illette vele önmagát és követőit, ezért csak arról lehet szó, hogy mások szidalmazták így őt/öket: „De hiszen ti eunuchok vagytok!” Jézus pedig – szokásához híven – higgadt humorral fogadta a szidalmat, és még ki is élezte: „Bizonyára eunuchok vagyunk, sőt rosszabb a helyzet: Mi tettük magunkat azzá!” (Kár, hogy Jézus nevetését és szavainak dallamát nem tudták lejegyezni...) Máskor ugyanilyen gondtalanul ismerte el: „Igen, »éretlenek« vagyunk”, amit úgy is lehetne fordítani: „idióták” (Lk 10,21), vagy azt, hogy ő csak „közönséges ember”, „falánk és iszákos”, „a vámosok cimborája” (Lk 7,34).

Hogy mit érhetett Jézus „a Mennyek országáért önmagukat tették eunuchhá” szavakon, az más, nem kevésbé sokkoló mondásaiból válik világossá: „Aki nem gyűlöli apját és anyját, nem lehet a tanítványom” (Lk 14,26); „Hagyd a halottakra, hogy eltemessék halottaikat” (Lk 9,60); „Az ember ellenségei saját háznépének tagjai lesznek” (Mt 10,36). Ezekben és a hasonló követelményekben mindig ugyanarról van szó: aki „kezét az eke szarvára tette”, aki Jézussal síkraszáll az Isten országáért, annak nem szabad „hátratekintenie” (Lk 9,62), vagyis el kell szakítania azokat a kötelekeket, amelyek akadályozzák Isten országa melletti elkötelezettségét;

ez azt jelenti, hogy az illető ebben az értelemben „házasságra alkalmatlanná” teszi magát, és kiteszi magát az „Eunuch!” szidalomnak: Már nem képes „mindenekfölkött” szeretni egy nőt (ahogyan a szüleit vagy a gyerekeit sem), ha egyszer az Isten országát szereti „mindenekfölkött” (Mt 6,33!) – mert „a szántóföldben elrejtett kincset” vagy „nagyon értékes igazgyöngyöt” talált (vö. Mt 13,44-46).

Mindez azt is jelenti: annak, hogy valaki „a Mennyek országáért eunuchhá teszi magát”, semmi köze sincs az „Isten országáért önként vállalt nötlenséghez” (vagy tágabbban, hogy a nőkre is vonatkozzék: a házasságról való lemondáshoz), nem is szólva a kötelező cölibátusról.

Ennek fényében a (katolikus egyházban ismert) cölibátus törvény egyrészt túl keveset, másrészt túl sokat kíván.

1) Mint cölibátus-törvény túl keveset kíván, két tekintetben is: a) Nemcsak a házassághoz és a családhoz fűződő köteléket kell elszakítani, ha az megakadályozza Isten országának szolgálatát, hanem például a vagyonhoz való, bénító kötődést is (Lk 14,33; Mk 10,25), vagy amiről gyakran megfélemedezünk, az egyházi vagy világi hatalmasoknak történő, félénk engedelmesség kötelékét is (Mt 10,27; Lk 12,4; Mt 10,29-31). b) Ez nemcsak a – Jézus által különben sem akart – klérusra vonatkozik, hanem mindazon „laikusokra” is, akik elismerik Isten országának abszolút elsőbbségét (Mt 13,44.46).

2) Mint cölibátus-törvény túl sokat kíván, két tekintetben is: a) Jézusnak az 1a pontban említett követelményei feltételes jellegűek: Ha valami akadályoz (ill. amilyen mértékben akadályoz), (olyan mértékben) szabadulj meg tőle! „Ha csapdába ejt a lábad, vágd le” (Mk 9,45)! Ebből értelmes módon nem lehet levezetni azt a rendelkezést, hogy „eleve vágd le a lábadat, nehogy csapdába ejtsen”. b) A cölibátus törvénye kimondva-kimondatlanul a szexualitás megvetését, vagy legalábbis gyanúsnak tartását jelenti, holott Jézus kifejezetten Isten akarátának minősítette (Mk 10,6); ahogyan nem szabad elfajulnia, feláldozni sem szabad a kultikus tisztaság oltárán.

* * *

Tanulság? Talán csak (?) az, amit a geri rabbi mondott egyszer: „Gyerekkoromban nem voltam hajlandó a nyelvtan tanulmányozásában elmélyedni, mert úgy véltem, hogy az is csak egy tudomány a sok közül. Később azonban ráadtam a fejem – amikor észrevettem, hogy azon nyugszanak a Tóra titkai.”

(2015)

DRIP

KÖRTEKÖNYV AJÁNLÓ, AVAGY ÚJ KÖRTEBREVARIUM SZÜLE- TETT...

Új gyümölcsmonográfiával gyarapodott a gyümölcskedvelők könyvtára. Az Őrség és Göcsej hagyományos almafajtái című 2014-ben megjelent kötetet idén a Göcsej és Őrség hagyományos körtefajtái című összefoglaló munka követte.

A könyv bevezetőjét – akárcsak az előzőét, Kovács Gyula örökségvédő erdész és pomológus, az őshonos gyümölcsök megmentésére szervezett Tündérmézők mozgalom alapítója írta. Kiáltás ez a prológius a hagyományos gyümölcsfajtáink megmentése, fenntartása érdekében, amely nem csupán hézagpótló, de nélkülözhetetlen leltár is a mintegy kétszáz körtefajta képes bemutatásával.

Egy könyvajánlóban azonban mégsem oszthatjuk létrehozójának keserű hangvételű szavait: „Sokat gondoltam a megírás előtt, mert értelmetlennek láttam – és látom most is. Nem több egy rekviemnél, de talán emléket állít az utolsó gyümölcsészeknek, kik még átadták számunkra ezt a tudást. Ahhoz, hogy ez az érték megmaradjon, szabadság kell. Ezt az uniós projektekkal megmenteni nem lehet, mint ahogy ezt sokan gondolják. – írja majd néhány sorral később így folytatja: A medesi gyűjtemény anyagát átnézve kiderült, hogy a térségben előforduló körtefajták száma meghaladja a négyszázat”

Ez a már számba vett és nyilvántartott körtekincs gyűjtemény a jövő genetikai bankja, amelybe most belelapozhatunk és talán mindannyiunknak, városban és vidéken élőknek megszólítja lelkiismeretét a természet értékeinek megőrzésére. Ambrus Lajos pomológus, író *Körte elősza-vából* pedig a körte történelmével ismerkedhetünk meg, élvezetes irodalmi hangvételben visszatekintve az első magyar nyelvű írott körte leírásokig. „A vad- és termesztett körte említései a legkorábbi írott forrásainkban, a középkori oklevelek növénynevei közt szerepelnek: 1015: körte 1055: aprókörtvél. Fajtanévre a legelső magyar adat 1258-ból való: sárkörtvél...” Majd a török időkben jegyzi: „Egy híres 17. századi világtutató a küthajai Evlia Cselebi (1611-1684) nem kevesebbet állít, mint azt, hogy amikor a török által elfoglalt középkori Pécsét bejárta, egyetlen napon 47 féle körtét evett „*Én szegény*” – teszi hozzá némi szemforrással.”

Érdemes hát tovább csiszolni körteműveltségünket Ambrus Lajos történelmi áttekintésével, amelyben bizony egy még hivatalossá avanszált kormányrendelet kiigazítására is találunk részleteket: „*No mármint – hiába a magas kormányrendelet, a Bosc kobak soha nem volt Göcsej ősi fajtája. Nemhogy a Gönczi-féle 20 század eleji monográfiában nincs nyoma, a szomszédos Őrség leírója Nemesnépi Zakál György száz évvel Gönczi előtti írott anyaga erről a kobakkörtéről egy kukkot sem tudott.*”

Majd néhány sorral később: „*Göcsej eredeti körte fajtagazdagsága mindenképpen lenyűgöző – még akkor is, ha valóban a szózó- és tüskéskörték a leggyakoribbak és e fajták feldolgozásai a legjobb minőségűek. ....S ha a belőlük készült italt hasonlítom össze a valami mással, mint például a Bosch kobakéval, nos, akkor azt kell írunk, hogy a kétféle pálinka úgy viszonyul egymáshoz, mint két modern jármű. Mint egy lestrapált Trabant és egy vadonatúj Porsche. Am a szereposztás különleges: a világhírű Bosc kobak kényszerül a Trabant, a közönséges Bakszar körte pedig a Porsche csudás szerepének eljátszására. A göcseji pálinka ma is őrzi a körte nemes valódiságát kiváló illatokban, mesés karakterekben, csodás ízvilágban és harmóniákban – a honi Pomonia istenasszony nagyobb dicsőségére. Csak ki tudja meddig... Őrizzük hát, és szaporítsuk őket, mert végleg eltűnnek.*”

Mert a virtuális világunk múzeumaiban majd a 3D-vel bemutatott körtéket nem lehet megköstolni – teszem hozzá e könyvajánló biztatásával. Kiadta a Göcsej Természetvédelmi Alapítvány, melynek elérhetősége: gocsejta@gmail.com

BARCZA BARNA

AZ EMBERHALÁSZ ÖNVIZSGÁLATA

(8.)

Optimális harmónia Jézussal

Ha Jézus van hajónkban, elül a szél.

„*És amikor beszálltak a hajóba, elült a szél. A hajóban levők leborultak előtte, és ezt mondták: Valóban Isten Fia vagy!*” (Mt 14,32-33)

A vízen járás rendes eszköze a hajó. A hajóban utazók rendes magatartása a közösségi munka: az evezés. A jézusi közösségek kihagyhatatlan utasa Jézus. Míg egy magányos embernek óriási elszánásra van szüksége, hogy hajó és társak nélkül a vízen járjon, vagyis hite szerint éljen, addig az Egyház hajójában, társakkal és Jézussal együttműködve könnyen haladhat hajónk a vízen anélkül, hogy elmerülne. Az egyszer külön utat próbáló Péter is jóleső érzéssel húzódik meg a hajó viszonylagos biztonságában és Jézus védettségében.

Azért elméltünk külső és belső veszélyekről, lehetőségekről és illúziókról, hogy végül is józanabban, reálisabban legyünk. Számunkra kikerülhetetlen realitás a vízen járás, a tengeren hajózás. Ennek optimális módját keressük és találjuk meg akkor, ha Jézus van hajónkban. Az Egyház hajójában lenni, társakkal és Jézussal együttműködni - számunkra ez a realitás.

A realitás talaján Jézussal

1. Tudomásul venni önmagunkat

Bármennyire is közhelynek számít, hogy a felemelkedés, a helyes fejlődés, önismerettel kezdődik, mégis, nekünk is fel kell figyelni erre az alaptételre!

Főleg a lelki életben való bizonyos előrehaladás után léphet fel kinél-kinél az a rejtettebb önámítás, hogy ő már vitte valamire. Kezdi hibáit, gyengeségeit múlt időben emlegetni. Esetleg nem veszi észre a közben kinőtt rigolyákat, hobbykat. Még veszélyesebb, amikor a viszonylag előnyös összképből kilógó - talán egyetlen - hibát nem akarja tudomásul venni, hisz az kérdéssé tehetné a más téren elért eredményeket, és arcul csapná szublimált gögjét. Ilyenkor úgy készít további terveket, mintha ez a gyengeség nem is létezne. A valóságellenes kiindulásból csak valóságellenes Jézus-kapcsolat származhat.

A mi alaptételünk tehát csak ez lehet: a fejlődés bármely fokán tudomásul kell vennünk, és el kell fogadnunk valós önmagunkat! A retusálatlan vonásokat is! Csak akkor tudunk igazán kicsik lenni, ha önmagunk előtt sem akarunk mindenáron nagyok lenni.

Jézus jó barátja az lesz, aki nyomorúságát is meg

tudja beszélni Vele. Azt a balgaságot nem engedhetjük meg magunknak, hogy mások megelőzzenek hibáink felismerésében.

2. Meg nem elégedni önmagunkkal

A valóság tudomásul vétele nem jelenti a beletörődést. Jövöm akkor lesz Jézushoz közel állóbb, ha nem elégszem meg múltammal és jelenemmel.

Ha a fejlődés általában az eszmény irányába való kapaszkodást jelenti, akkor most arra figyelünk fel, hogy eszményeinket is állandóan korrigálnunk kell jobban megismert önmagunk és a jobban megismert körülmények, de a jobban megismert jézusi tanítás nyomán is.

Mind az eszmény megrajzolásában, mind az eszmény megközelítésében sokat jőzanodunk. Módszereinket is kinőjük, mint a gyerek a ruhát. Csak az önmagunkkal szembeni elégedetlenségünk maradjon meg! A hajónkban ülő Jézus nem azt mondja, hogy egyre többet, hanem egyre jobban. Nem mást, hanem másként.

3. Látni a kikötőt

Hajónk mindig úszik a világ tengerén, míg be nem fut az örök haza kikötőjébe. A kikötő sokszor ködbevész, vagy hullámok takarják, a sötétség teszi bizonytalanná pislákoló fényeit.

Jézussal társalogni egyre valóságosabb képünk lesz a kikötőről, egyre pontosabban be tudjuk mérni helyét, és így egyre biztosabban tudjuk irányába kormányozni hajónkat. Jézus szünteti meg kicsiny hitünket, amikor egyre többet beszél a kikötő valóságáról, szépségéről, biztonságáról. Eloszlatja azon rettenetünket, hogy a kikötő talán nem is létezik.

4. Szárnyakat kapni Jézustól

Nem elég, ha Jézus munkatársa, avagy katonája vagyok. Szeretnem kell Őt annyira, hogy mindent megtegyek érte. Nem azért, mert parancsolja, hanem azért, mert öröm nekem, ha kedvében járok. Ne csak Jézus ügye legyen az én ügyem, hanem Jézus is az enyém! Az a biztos tudat lendítsen át minden nehézségen: Ha Jézus velem, ki lehet ellenem?

„Nem szabad belenyugodnunk abba, hogy az érezhető istenszeretet kegyelme nekünk nem adatott meg, hanem szabályszerűen küzdenünk kell érte... Tévedés azt hinni, hogy az érzett istenszeretet akaratunktól független adománya Istennek. Nem, ez olyan kegyelem, amelyet közreműködésünk alapján megkapunk, bizonyos úton szinte ki lehet erőszakolni az irgalmas Istentől, akinek úgyszólván égőbb vágya azt nekünk megadni, mint nekünk fogadni.” (P. Hunya).

„Atyám, ha nem volnék egyszerűen csak ember, minden hibára és gonoszra képes - de gyarló és téveteget szeretetre is képes Irántad - ha nem ilyen volnék, akkor nem lennék alkalmas arra, hogy fiad legyek. Te az emberi szív szeretetét kívánod, mert is-

teni Fiad is egy ember szívével szeret Téged, és emberré lett azért, hogy az én szívem és az Ő szíve egyazon szeretettel szeressen Téged - emberi szeretettel, amelynek szülője és indítója a Te Szentleked”(Th. Merton).

Ez az érzelmi kitüzesedés, ez a szárnyakat adó boldogság további feltételek következménye.

5. Szeizmográfszerű érzékenység: mit vár tőlem

El kell lesnem minden gondolatát! Az imádság az a légkör, ahol ez a kereső figyelem zavarmentesen ráirányul. Olvasott, hallott, megbeszélte tanítását itt alkalmazom magamra. Uram, mit vársz tőlem? Szent Ágoston szavaival szólok: „Adj nekem erőt azt tenni, amit Te akarsz, és azután tégy velem, amit akarsz!”

6. Együtt lenni Vele: „vacare coram Deo”

Ha Jézus van hajónkban, akkor mindig velem van, nemcsak az ima csendjében. Olyankor legfeljebb koncentráltabban figyelek rá. De meg kell tanulnom állandóan az Ő jelenlétében élni. Miként a kis gyerek is ott játszadozik a szőnyegen, míg apja az íróasztalnál dolgozik. Tudja, hogy egyik szeme rajta pihen. A Táborhegy magasáról magunkkal kell hoznunk Jézust, hogy hétköznapijaink barátja lehessen.

Sziénai Szent Katalin erélyesen ráripakodik azokra, akik féltik szemlélődő magányukat, és nem akarnak közvetlen tevékenységbe bonyolódni. Harciasan így szól: „Ugyancsak lazán lehet hozzátok kötve Isten Lelke, ha egy helyváltoztatásra elhagy! Hát csak az erdőben lehetne megtalálni Istent?”

Milyen reménytelen lenne a lelki élet, ha csak ideális körülmények között volna lehetséges. Az élet forgatagában is vele kell lennünk. P. Pius mondja: „Istent el nem felejteni nem annyi, mint mindig rá gondolni, hanem életünk semmiféle részletéből el nem távolítani Őt.”

7. Odaadás: kicsinségem odahelyezése

Aki igazán szeret, az ajándékozni akar. Amikor fellobbanó szeretetünk ajándékozásra készlet, s mi körülnézünk, hogy mit is adhatnánk, rájövünk, hogy önmagunkon kívül semmink sincs. Így tehát lehányatoló kezünk utolsó gesztusával kézbe vesszük rozszant önmagunkat, és feléje nyújtjuk. Uram, fogadj el engem, ó nem barátodnak, de legalább szolgálódnak. Ha ürességem és korlátoltságom nem is okoz Neked nagy örömet, mégis csak így tudom nyújtani önmagam. Tudom, ha elfogadsz, le is tisztogatsz, és alkalmassá teszel szolgálatodra.

Mertonnal imádkozom én is: „Rájöttem a Te nagy irgalmasságodból, hogy legkedvesebb előttem egy elhagyott, megtört és szegény szív szeretete: az vonja magára könnyörülő tekintetedet. Felismertem, hogy a Te vágyad és vigasztalásod az - ó, Uram -, hogy nagyon közel légy azokhoz, akik szeretnek, és mint Atyjukhoz fordulnak Hozzád. Hogy talán nincs nagyobb „vigasztalásod” (ha szabad így beszélnem),

mint megvigasztalni szomorú gyermekeidet, azokat, akik szegényen és üres kézzel jönnek Hozzád, semmi mással, mint emberségükkel és korlátoltságukkal és a Te irgalmadba vetett nagy bizalommal". Nem lehetek olyan rozoga, hogy Jézus ne tudjon velem mit kezdeni, ha odaadom magam neki.

8. Elengedni kisdéd játékainkat

„Jajveszékelnünk kellene, ha jól belegendolunk. Meghívva az isteni lakomára, arra születünk, hogy Istent szeressük egész szívünkben, egész lelkünkben és minden erőnkben, s mi e helyett a teremtményeket szeretjük ily módon, s nem egyszer úgy csüngünk rajtuk, hogy inkább az életünket lennének képesek odaadni, mint tőlük elszakadni, róluk lemondani.” (P. H.)

Csodálkozunk, hogy nem jutunk semmire a Jézussal való barátság terén, hogy az a hön óhajtott „optimális harmónia” késlekedik, közben ezernyi vacakkal van tele a kezünk. Jézus szerint: „ahol a kincs, ott a szív” alapon vackokkal van tele a szívünk.

Hallgassuk még egyszer Mertont: „Isten-élmény és végleges lemondás mindarról, ami nem Isten: egy és ugyanaz. Ez ugyanannak a dolognak két oldala, mert mihelyt értelmünk és akaratunk tökéletesen szabad minden teremtmény iránti kötöttségtől, azonnal tökéletes mértékben eltelik e két lelki tehetség Isten szeretetének ízével... Mindaz, aki házát, atyját vagy feleségét elhagyja énérettem - százannyit kap és az örök életet. - Olyan mértékben éljük át Istent, amilyen mértékben magunkat felszabadítjuk a teremtményekhez való kapcsolattól, és üressé leszünk. Ha kiürültünk minden vágyból, megismerjük az elpusztíthatatlan öröm tökéletességét.”

Ha el tudom engedni azt, amit önmagáért szorongatok, akkor Jézus visszaadja kezembe, hogy most már eszközként használjam Őerte.

„Mindent elhagyni” - valójában annyi, mint igen kevéssé lemondani - mondja P. Pius.

„Edényekhez vagyunk hasonlóak” - mondja Merton -, „amiből kiöntöttük a vizet azért, hogy borral legyenek megtöltve”.

Mi az a konkrét kicsi, amit odaadok Krisztusért, vagyis a testvéreért?

9. Nem engedem, hogy kettőnk közé éket verjen a bűn

Jézussal való barátságunk szinte érzéketlenül elhidegül, ha polgárjogot nyer életünkben a bűn. Az a bűn, amit meg nem bánunk, ami ellen nem küzdünk. Amitől nem akarunk minden eszközzel szabadulni. Egy bizonyos idő után kibékülünk bűneinkkel. Háziállattá szelídítjük őket. Odatesszük eléjük a napi eledelt. Persze, ha látogató jön, akkor elzárjuk.

A világ szelleme úgyis mindig igyekszik beszívárogni hajónkba. A lélektan segít feltárni ösztönadottságainkat. Nagy segítség ez, hiszen a világ „beszi-

várgása” éppen az ösztönadottsággal reprezentált repedések mentén történik.

Ne világtól menekülők akarjunk lenni. Tudjuk, hogy hajónk a vízben van, de víz ne legyen a hajónkban! A megtúrt, sőt dédelgetett bűn Jézus és közénk áll. Ezért kell a rendszeres gyónás mellett naponta bűnbánattal eltávolítani a „szigetelő” bűnt.

10. Fokozom a „csatolás” szorosságát

Pótkocsit általában nem szabad hosszú kötéllel vontatni. Miért? Mert a laza csatolás nagy veszélyeket rejt magában. A pótkocsi tehetetlenségénél fogva nem követi a vontatót, hanem külön utakon jár. Csapódik jobbra-balra. Tehát kötélt helyett szilárd vontatórudat használnak.

Jézussal is fokoznom kell a csatolás szorosságát. Az egymást szeretők kevés szóból is értik egymást. Sőt, ellesve egymás gondolatát, teszik azt, amit a másik szeretne.

Kinél-kinél más szálakból szövődik ez a szoros csatolás. Karaktertípusok szerint lesz ennek értelmi, akarati vagy érzelmi főkomponense. Egy lelki gyakorlat igen alkalmas arra, hogy saját szálainkat összegyűjtsük. Bizonyára mindenkinél szerepel ezek között a szentáldozás meghitt légkörének felhasználása az érzelmi és akarati szálak erősítésére.

11. Helyretenni az ellenerőket

A Jézus-közelség és Jézus-barátság éppen azt adja meg, amire legnagyobb szükségünk van: a belső békét, biztonságot. Ebből a nyugodt, békés belső biztonságból - mint egy védett várfal mögül - már nem nagyítjuk ijesztő rémekké az ellenerőket, hanem megtanuljuk helyére tenni őket. Jézus kezét fogva elül az ellenszél.

Elül a szél, elcsitulnak az ellenerők két okon is:

- a.) mert értelmetlennek látják azt cibálni, aki Jézussal olyan szoros barátságban van,
- b.) mert Jézussal barátkozva nem vesszük észre a szelet.

Az előbbi objektív, az utóbbi szubjektív elcsitulása az ártó szeleknek.

Ha egyszer elült az ellenszél, akkor alkalmas vitorlafeszítés esetén a hajót már a Szentlélek szele segítheti. Ezért olvassuk Szent Jánosnál, hogy „azonnal partot értek”.

12. Együtt húzni azokkal, akik szeretik Jézust

Az igazi harmónia Jézussal nem egy emberben jön csupán létre. Mert ha létrejött, akkor tapasztalatát továbbadja testvéreinek is. A harmónia tehát nemcsak köztem, és Jézus között jön létre, hanem köztem és azok között, akik ugyancsak szeretik Jézust. Kialakul az evezés jézusi ritmusa. Egy szívvel-lélekkel húzzuk az evezőt, mert egyazon szeretet dagasztja szívünket, egyazon cél felé megyünk.

Nem lehet harmóniában Jézussal az, aki nincs harmóniában országbeli testvéreivel. Önámítás az a harmónia, amit valaki magáról kijelent, s ugyanakkor

testvéreivel meghasonlásban él. Csak egy ritmusra lehet evezni Jézus hajójában. Ha nem így van, akkor már befolyt a hajóba a víz és kapkodunk.

13. Új harmónia a világgal

A világgal való viszonyunk nagyon sok fokozaton mehet keresztül. A természetes ember naivan és gyanútlanul beleáll a világba és vállalja törvényeit. Az eszmélődő ember hamar rájön arra, hogy a világgal való illetén „lepaktálás” épp az ember igazi igényeit - mélyen emberi igényeit - a másikat és Istent kereső vágyait nem elégíti ki. Ebben a fázisban szoktunk szembehelyezkedni a világgal és „másvilági” vigaszt keresünk, amely majdnem mindig össze van kapcsolva a világtól való meneküléssel. Ezen a fokon a világban csapdát vagy ellenséget látunk, és hajlunk arra, hogy mindenestől elutasítsuk. A Jézussal való összeforrottság azon fokán, amikor már mindhárom lelki képességünkkel (értelem, akarat, érzelm) viszonylagos szinkronba jutottunk Vele, kezdjük megtalálni a világhoz való új és helyesebb viszonyunkat. Ahogy Jézus imádkozta: „Nem azt akarom, hogy vedd ki őket a világból, hanem hogy őrizd meg őket a gonosztól” (Jn 7,15). A világot, annak építését, annak örömeit vállalhatjuk mindaddig, amíg nem a gonoszt szolgálja. Jézussal összebarátkozva már kezünkben van egy szűrő, amelynek segítségével a világ nagy tengeréből kiszűrhetjük a jót, az igazat, a szépet, és így elkülöníthetjük attól, ami a jó-igaz-szép álarcában megjelenő gonosz. Csak az utóbbit nem vállalhatjuk.

Ha most nem a külső világra, hanem önmagunk adottság-világára tekintünk: testi-lelki konstitúciónkra, öröklött ösztönvilágunkra, akkor is mondhatjuk, hogy Jézus barátsága olyan szabályozási rendszert adott kezünkbe, amelyen keresztül engedve nagy erejű ösztöneinket, azok építeni, és nem rombolni fognak.

Jézus barátjaként már nem megsemmisíteni akarjuk a mindenestől rossznak nevezett világot, már nem elpusztítani vagy elfojtani akarjuk ijesztőnek ítélt ösztöneinket, hanem egyszerre kezdjük abba az irányba áramoltatni, amelyet Jézus megengedhetőnek, boldogítónak mondott.

Így fog a trágyás talajból virágba borulni a növény. A visszatetszőnek minősített szerves anyagok bomlásából élénk áll az illatos virágszirom. A lélek lendülete, a szeretet sodrása átlelkesíti és megneemesíti az anyagot, a testet, az ösztönt. Az a világ, az az ösztönerő, amelynek helyes célokat, jézusi célokat adtunk, nem ellenségünk lesz, hanem munkatársunk. Ha mégis ellenségünké válik, az csak azért lehet, mert engedtük szerteficánkolni, külön utakon járni, nem szerveztük be az egészbe.

A Jézussal való harmónia, harmóniát jelent a világgal és saját ösztönvilágunkkal. Harmóniát mondtam

és nem küzdelem-nélküliséget. Jézussal való barátságunk nem a nirvánába sülyeszt, hanem az alkotó életbe, a tevékeny szeretetbe emel.

Uram, eme a lelkigyakorlaton meg kell fogalmaznunk az új, a jelenleg optimális harmóniát Veled és Általad a világgal. Ha ez a harmónia létrejön, akkor mi is felocsúdunk, hogy micsoda csodát tett bennünk az Úr. Elűzte félelmeinket, lecsendesítette a külső és belső vihart. Ebből az élményből hitünk csak megerősödve kerülhet ki. Mi is leborulunk a tanítványokkal és elrebegjük a megtapasztalt csodát: Valóban Isten Fia vagy!

1975.

GARAY ANDRÁS

ETŰDÖK - A MIGRÁNS KÉRDÉS-HEZ...

1. Szusi

Mikor Mohamed 632-ben meghalt utódlási harc tört ki a követők között. Volt, aki az apósát, volt, aki a vejét kívánta vezérnek. Ekkor két részre szakadt az iszlám, szunnitákra (87%) és síitákra (13%). Ők azóta – tehát közel 1400 éve - halálosan gyűlölik egymást. Vannak szunnita országok (pl. öböl menti országok Szaud Arábia, afrikai országok stb.), vannak síita országok (Irán) és vannak kevert országok: Szíria, Irak, Jemen. Azért van ezekben az országokban háború, mert a szűkülő erőforrások (sok gyerek, olcsó olaj) és a nemzetközi politika és gazdasági érdekek (olaj) felerősítettek a régi vallási, hitbeli ellentéteket. Egy szunnita soha nem fogad be egy síitát és fordítva sem. Az ott lakó keresztények – sajnos, vagy nem, többségükben- a síiták pártján állnak, mert így közösen lehet csak esélyük a szunnitákkal szemben, hiszen mindketten kisebbségek. Hova meneküljön egy síita? Egy szunnita országba? Oda nem lehet, hiszen ők az ellenségek. Így marad Európa. Tudom, leegyszerűsíttem mindezt, de a vallási háttér nélkül ez az egész migráns úgy érthetetlen.

2. Gondold meg a napeletem!

Az arab országok az olajból tudták fenntartani a szociálpolitikát és az ország fejlesztését (ezek különben kézműves és mezőgazdasági országok). Lehetővé vált az életszínvonal emelése, a demográfiai bumm - hiszen az olaj árát fokozatosan emelni tudták, a fejlett világ megfizetett érte. Viszont mára túl drága lett az olaj és mindenki keresi az alternatívát (szél, nap, víz, biomassza). És ez sikerül is: pl. Dániában már az lakosságot 100 %-ban ellátják alternatív energiával. És jönnek az elektromos autók stb. Van egy technikai fejlődés. Az olajban túlkínálat van, esik az olajár. Csökken és kevés az olajországi bevétel. A kevés bevétel miatt összeomla-

nak az olajpénzre épülő ellátórendszerek. Ezt még tetézte, hogy látván a bajt, az állomok (hadurak minden oldalon) a megmaradó pénzeket fegyverekre költötték és hatalmas fegyverkészletek jöttek létre – és ez tudjuk, milyen jó üzlet gyártónak, kereskedőnek, vevőnek egyaránt. Kitért az elégedetlenség. A többit ismerjük. Viszont gondoltunk-e arra, hogy azáltal, hogy hajlandók voltunk magas benzinárat tankolni, mi "tartottuk el" az arab országokat. És most, hogy nem 480 forint a benzin, hanem 330 forint, bizony ők megérik. Tehát ezt a háborús katyvaszt akkor lehet újra megszüntetni, illetve a lappangó feszültségeket lecsillapítani, ha hajlandók leszünk 600 forintot adni egy liter benzinért. Ez a kérdés itt! Ha magas az olaj, hamar véget ér a háború. Ha hajlandók vagyunk a béke árát (meg hogy ne jöjjenek) megfizetni a magas olajárban (meg hogy sokat autózunk, fűtünk, "fejlődünk" stb.) a dolog megváltozik. De azt gondolom ez zsarolás (az volt régen is)! Ezért nincs nagyon kiút ebből a helyzetből, mert mi nem akarunk 600 forintos benzinárat fizetni, ők meg nem akarnak középkori szinten élni. A vallások meg csak rontják a helyzetet. Szíria lakosság évente 400.000 fővel gyarapodik. Ha ezen nincs változás, nem 600, hanem 7-800 forintos benzinárat kellene a békéért fizetnünk. Persze azt is lehetne, hogy nemcsak az olajból élne. Hát miből? Termőföld alig, víz alig, termelőeszköz, tudás alig - illetve nem ennyi emberre. Csapda ez, melybe belenavigálta magát a nem tudatos gondolkodó, önző világ. Önzés minden oldalon. Kár!

Így kedves barátom. Ki napelemben, hőszigetelésben esetleg hibrid autóban gondolkodsz. Ne tedd, mert migránsokat indítasz el Európá felé!

3. „De szép ház ez, vajon kié”?

Építettünk házakat. Az ember már csak ilyen. Itt ez a szokás. 20-30-40 millió forint, egy-egy élet munkája, vagy generációk anyagi, szellemi összegződése. Más is megteheti. Teszi is. Viszont van, aki nem akar építeni, de meg akarja szerezni. Nem akar építeni, mert nem tud, nem ambiciózus, kulturálisan nem kondicionált. Mit csináljon? Ő is szeretne élni, lakni. Sőt! Neki is jár ez – gondolja, vagy súgják neki. Persze lehet úgy is házhoz jutni, hogy elveszi. De ott az a fránya lelkiismeret. Ekkor jön az ideológia, a metafizika, a vallás. Nyugodtan vedd el, mert Isten azt mondja, ha a másik (háztulajdonos) nem hisz ugyanabban az Istenben, vallásban, akkor az Istennek sem tetszik. Nem igaz, áruló! Abzug! Neked jogod van Isten nevében őt megölni, javait elvenni, adót vetni ki rá, bántani, erőszakolni, megalázni. Nem kell, hogy lelkiismeret furdalásod legyen! Akkor kell, hogy legyen, ha nem teszed! Sőt vegyél egy kalasnyikot és irtsd ki. 300000 forint egy kalasnyik a piacon. Ez nem nagy pénz, ennyi még van, vagy össze lehet gyűjteni. Sőt még meg is szánnak, hogy milyen nehéz a sorsod és adnak is neked. Hiszen te még vallásos

vagy! Hiszel a könyv Istenében! Te vagy az igaz! Különben is, nekünk európaiaknak lelkiismertfurdalásunk van a keresztes háborúkért, a rekonkviztáért, az egri vitézekért, Szulejmánért. Meg hogy mi is idejöttünk valahonnan, valamikor. Meg különben is. Lőjél!! Nézd, már szétnyitottam az ingemet is!

4. Üdvözet Mossbachból

Feri, feleségem unokabátyja Németországban él. Bár egyetemi tanár volt Temesváron, kisnyugdíjas, hiszen későn ment ki (vásárolták ki) mint népi németet Ceausescu Romániájából. Szépen élnek egy tüchtig kis német városban. Ahogy elgondoljuk: fachwerk házak, középkori templom, főtér, muskátlik, rend, béke, gemütlichtkeit.

Egy vasárnap 2014-ben. Kellemes reggeli, majd séta a templomhoz. Felsepert utcák, teraszok, kirakatok, tisztaság, rend, galambok. A délelőtti napsütésben terjeng a kávé és a sütemények illata. Séta karonfogva, köszönés az ismerősöknek, barátoknak, szaladgáló, vidám gyerekeknek. Mise, olyan, mint egy középosztálybeli mise: a templomi kórus énekel, áhítatos csend, csilingelés, áldozás. Kellemes beszéd, hangulat. Jézus, Bach, falakon képek, gótikus szárnyasoltár. Béke. Kijöve kis beszélgetés, a pap is odajön, majd beülés a teraszra. Cukrászda: apfeltorta, a férfiaknak kisüveg Heineken. Beszélgetés, majd séta haza a muskátlis úton, virágfüzérek. És otthon ebéd és pihenés.

Egy vasárnap 2016-ban. Kellemes reggel. Ma ki marad itthon, mert nem hagyhatjuk egyedül a lakást.

- Mikor szereli már fel Hanzi a riasztót!

- Tudod mennyi a munkája, képzelt Schuberték kamerát is szereltek, meg kezdeményezték az utca lezárását sorompóval!

- Sietnem kell, de ha beszélnek vagy lökdösnek én most visszaszólok!

- Ne tedd, még kinézik, hogy hol lakunk! Így is van már elég baj: ne tetézzük.

Séta. Minden szemetes. Bosszankodás a szemét miatt, meg hogy hiába takarítunk nappal, éjszaka felborogtják a kukákat. Különben is alig lehet aludni éjszaka. Hiába hívják a rendőrséget azt mondják: nincs emberük, meg csukják be az ablakot.

Az emberek csendesen mennek, általában a fél 11-es misére a férfiak. Nők majd este. Muskátlik már alig vannak, a teraszokat beszédték, vendég sincs. Néhány bolt bezárt. De ez mégiscsak egy középkori város főtere! Gyerek alig. Inkább ne is jöjjenek! Nem gyereknek való, ami történik. A főtéren fiatalok randalíroznak, beszélnek, mustrálnak. Kis lökdösődés a templom előtt. Összefirkált és levizelt falak, köztük a templomé is. Belépek. Végre itt most csend van! De jó, hogy ilyen vas-

tag falakat építettek. Valaki kinn ráerősített a táskarádióra: német fülnek ideges a recitáló zene. A pap szól a hátul ülő híveknek, szóljanak már ki, mert itt mise van, ahogy 700 éve minden nap. Egymásra néznek a hátul ülők. Ki menjen ki? Én, vagy másik? Végül összeszedték a bátorságot és ketten kimentek. Röhögés, kiabálás. Elnézést, szólok a renderőségnek – mondja a pap.

Végre egy kis csend, visszatért valami a régi áhítatból. Csilingelés. Úrfelmutatás. Krisztus értünk adott teste... Mintha a kinti kórus csak erre várt volna és felhangzik az üvöltés: Allah Akbar.

5. Feketemunka

Tefi, a barátom. Eritreai. Gyerekkorát állandó menekülésben töltötte. Bátyját megölték, nővére ellátatlanság miatt gyerekszülés közben meghalt. Tele van a család áldozatokkal. Ő maga is a szerencsének köszönheti az életét. Keresztény.

A faluban sok keresztény élt (2000 éve keresztények!) és pár muszlim. Béke volt, egyszerűség és egymás segítése a számunkra nagyon egyszerű körülmények között. Majd jött a háború, az iszlám futótűzként terjed. Mintha egymásra licitáltak volna: az az igazi muszlim, aki radikális.

- Mi az! Te nem vagy! Nézd, itt a Koránban ez meg ez van írva. A könyv Isten szava, a próféta kapta.

Így a muszlimok fokozatosan radikalizálódtak. Már nem volt közös üldögélés és éneklés a tűz körül, meg beszélgetés a régi időkről, családról, sorsról. Mindenki bezárkózott, vagy csak a maga köreiben élte a közösségi életét. Aztán jött a hír, hogy három utcával odébb felgyújtották valaki házát. Egy dzsip száguldott végig az utcákon és lövöldöztek. Menekülni kellett, be az erdőbe, ki a mezőre. Az erdőből lehetett látni, hogy hogy csapnak fel a lángok a faluban. Pár nap múlva visszamerészkedtek, alig maradt valami. Sírtak.

Tefi hihetetlen kalandos úton ideért. Jó pár éve lakik itt már. Magyarul is beszél. Ambiciózus.

Tanult, akart, barátai vannak, dolgozik. Sokat.

- Mikor mégysz haza? – kérdezem

- Hova András? - és könnyes lesz a szeme

- Nincs hova. Itt kell élnem veletek és mindent megteszek ezért. De most egy éve félek. Félek a buszon, a munkába menet. Beszólnak, olyanokat kérdeznek még az ismerősök, amit évekig nem kérdeztek.

Hogy mondjam el nekik – hogy bár fekete vagyok – nem kell félni tőlem.

Tudod, András, én nem akarok félelemben élni. Elég volt belőle!

Belenéztem barna szemeibe. Fájdalom, hála és bizonytalanság csillogott benne. És persze kérés is. Bevallom, rabul ejtett.

DÖRY ISTVÁN

A MEGOLDÁS...

A megoldás részletezésekor nem vonatkoztathatunk él Jézus élete és az Édenkert példázatától. De előbb még nézzük meg a **4 legnagyobbat**:

Globalizáció – a **legnagyobb** vallási arrogancia. Nem az iszlám vagy valamelyik szekta hódította meg a világot 99%-át, hanem a tőkéből még több hasznot akaró kapitalizmus szelleme. Akár mások kizsákmányolása, a Föld elpusztítása árán is. Nem a Boko Haram vagy az ISIS pusztítja a legtöbb embert a világon, hanem megsziire hordó fegyverzetekkel a tőkés, olajmágnások, pénzcsinálók.

Bankpénz, kamat – a **legnagyobb** papi bűvészkedés. A bankok lényegében a semmiből tudnak jövőidejű hitelpénzt elővarázsolni – ugyanannak a pénzhegynak az újbóli és újbóli fedezetlen kikölcsönzésével* -, és ezzel az embereket a Föld pusztítására, a jövő felélésére, vagy egyszerűen csak egymás leelőzésére mókuskerékbe irányítani. Régebben ezt a funkciót a főpapok és madár-bélgócsok töltötték be. Részesek ebben a bűvészkedésben a hiteltervezők, hitelminősítők, banki marketingesek, behajtók – s egyetlen mondat a filozófiájuk: Még több bevétel ...a banknak.

Urbanizáció – a **legnagyobb** migráció, nem más. Ma a legtöbb ember nem városban születik, de városlakóként fog meghalni – és sajnos a város miatt. A város ugyanis a maga sűrűségében, ellátásában, pazarlásában, fosszilis kiszolgáltatottságában és közlekedés-, szállítás-igényében teljesen fenntarthatatlan. Csak egy-két dolognak kell megrendülnie, és a csillogó, gazdag városok csődtömeggé válnak. Milliók koporsójává.

Fosszilis energiák – a **legnagyobb** bűn. A fosszilis energia nem kincs ("ásványkincs"), hanem csapda, és az igénylése bűn, a leghalálosabb bűn. Hozzászoktatjuk magunkat mennyiségben, minőségben, pazarlásban, létszámban, nélkülözhetetlenségben az olcsó fosszilis készletek végfelhasználásához, aztán hopp – és kopp. Ebbe a bűnbe sokan fognak belehalni. Aki fosszilis energiákhoz infrastruktúrát épít – jókora haszonért – halálos bünt követ el embertársai ellen. És a Föld ellen is, mert a Föld ugyan elvan üres olajmezőkkel, de nem tud mit kezdeni a száz év alatt megduplázódó légköri széndioxid-mennyiséggel.

Pénzirányítás helyett: A bankárpapok trükkös pénzirányítása helyett bármit csinálj – szinte biztos, hogy jól teszed. Ők a pénzt tudják – minimális logikával – oda-bűvészkedni, ahol nekik kedvez. Te viszont **rendelkezel az időddel** – fordítsd jóra (kertészet, karitás, család, önkénteskedés, környezetvédelem)!

Utalványozhatsz energiát, törődést az elhanyagolt területeknek. Csak azt kell átgondolni, hogy az irány jó legyen, a mennyiség pedig nagyobb legyen, mint amit a multik kihoznak az emberekből jól motivált munkahe-lyeken napi 8 órában, túlóra-lehetőségekkel.

Minden szellemi energiánk, újtás, szeretet, közösség, tanítás ott dolgozhat, ahol a pénz sztrájkol.

Az Édenkert és Jézus élete példája

Az édenkert az egy kert, előre elültetett, bőtermő fákkal, növényekkel, állatokkal. Akarsz-e kertész lenni? Jézus egy falusi ács fia volt, aki fenntartotta apja mesterségét. Mindenhová gyalog járt, amikor a legfontosabb örömhíreket tanította az embereknek - egyszer ment számaron, nem autón, számaron, számaron csikaján. Néha volt mit enni, néha csak a gabonaszemet morzsolgatták a vándorló fiúk. Inni a kútból, ruhát az égi madarak mintájára. Facebook helyett hegyi beszéd, templom, csónak. Akarod-e Jézus életét követni?

* Gondold csak meg, ha Karácsonyig minden pénzhitelezési tevékenységet letiltana a kormány. Január 2-án szinte minden bentlévő pénzt kihitelezne a bank a felhalmozódott hitelígények miatt. Aztán január 5-én konstatálnák, hogy újból teli van a kassza – még jóval a hitelek lejártá előtt – egyszerűen azért, mert az emberek bankban tartják a pénzt, a hitelpénzt is bankokban tartják. Így az újra és újra "kikölcsönözhető", de annak már semmi valóságalapja nincs.

DEMECZKY JENŐ

A CENZÚRÁZOTT SZENTÍRÁS

Anton Mayer „A cenzúrázott Jézus” (1983) c. könyvének ismertetése tíz éve még érdektelenségbe fulladt volna, vagy éppen - marxista kapitalizmuskritikája miatt - felháborodott tiltakozást váltott volna ki a magyar olvasóból. Tíz év ismerkedés a tőkés társadalommal éppen elég ahhoz, hogy ma már árnyaltabban közelítsek Mayer művéhez.

Mert műnek tartom, méghozzá nem is akármilyen szellemi teljesítményt fölmutató műnek Anton Mayer szenvedélyes, izzó haraggal megírt kiáltását a tőke uralma ellen, s a tőkés uralmát kiszolgáló írástudók és papok árulása ellen. Mayer ugyanis tud arról, hogy volt mit hűtlenül elhagyniuk, hogy Jézus olyan tanító volt, aki mindig, egyértelműen a kismizmizettek, megalázottak, megnyomorítottak pártját fogta, ezért a gazdagok írástudói Őt is elárulták.

A szerző erkölcsi felháborodását és pártos Jézus-értelmezését megértem, szemléletét osztom is. De a legne-mesebb harag sem indokolja a módszertani hibákat, ezért billentyűzetet ragadtam, hogy leírjam néhány ész-

revételemet. Előre bocsátom, hogy nem vagyok klasz-zika-filológus, ezért Mayer nyelvtani elemzéseivel és irodalmi párhuzamaival nem szállok vitába, csak arról szólok, ami egy kívülálló számára is feltűnhet.

Merészségre és kezdeményezőkedvre vall, ahogyan Mayer nyelvtanári szemmel megvizsgál egy százszor szent könyvet, amelyre egész keresztény civilizációnk épül. Szóhasználat, stíluselemek, műfajok, irodalmi példák sorával mutatja meg, hogy van a Jézus ajkára adott szövegeknek egy olyan rétege, amely nagyon közel áll a mindenüktől megfosztottak, mai szóval, a proletárok gondolkodásmódjához, értelmi és érzelmi színvonalához, értelmezési látóhatárához. A bibliatudók által is leginkább elfogulatlannak tartott Márk-
evangéliumban találja meg ennek a nyelvi rétegnek a zömét, s ekkor jut eszébe a nagy ötlet: Jézus proletár volt.

Az ötlet valóban eredeti, magával ragadó, sőt, túlságo-san is az. Olyannyira, hogy Mayer meg sem kérdezi magától, honnan tudja ezt? Honnan tudja, hogy Jézus hiteles tolmácsolása a Márk evangélium, és nem egy másik kanonikus könyv, vagy apokrif irat, vagy éppen mindezekben egy másik nyelvi réteg? Nem teszi föl azt a kérdést, hogy a proletárok nyelvi világa vajon miért jellemzi Márk evangéliumát. Azért, mert Jézus ilyen volt valójában? Vagy azért, mert Márk volt ilyen; csak ezen a módon értette, csak így tudta kifejezni Jézust? Esetleg azért, mert Jézus tudatosan használta ezt a nyelvet, amikor a palesztinai zsidóság szegény tömegeihez beszélt?

Mayer eldöntötte, hogy Jézus proletár volt, és ezzel kizárt egy sor további értelmezési utat, sutba vágta a lehetséges hagyománytörténeti, hermeneutikai, néplélektani magyarázatokat, és az általa oly hevesen bírált Szent Pál útját követve metafizikai és dogmatikai tételt alkotott Jézus újszerű szemlélete és viselkedése alapján: **Jézus többé nem Isten embere a proletárok pártján, hanem maga a proletár.** Ez a tétel módszertani hibán alapul, hiszen az Újszövetség szövegeinek hitelességét a szerző aszerint minősíti, hogy azok milyen megfelelésben állnak Jézus proletár szókinccsével (1.1.2.2.), de azt nem mondja meg, hogy ő honnan ismeri Jézus igazi, eredeti szókinccsét.

Ez az alapvető döntés további következményekkel jár. **Mayer válogat** az Újszövetség szerzői között, kiemelten foglalkozik Pál és Lukács írásaival, valamint Márkkal és a Jelenések könyvének szerzőjével, de alig említi meg a Máté- és a János-evangéliumot. Ennek a válogatásnak az lehet az oka, hogy a bővebben idézett szerzők művei könnyen besorolhatók Mayer proletár/nem-proletár értékszemléletébe, amíg az utóbbiak ebből a szempontból nem egyértelműek.

Mayer a **szövegfajtákból is válogat**. Nem foglalkozik

Jézus példabeszédeivel, mert ezeket, mint magasabb műveltséget kívánó műfajt, utólagos betoldásnak tartja (2.3.3.3. szakasz vége). Mintha nem tudna arról, hogy az ókori Kelet népeinél az írásbeliséget megelőzően a szójhagyomány töltötte be a kultúra továbbadásának feladatát, ezért éppen az iskolázatlan rétegek értették leginkább a képeket, hasonlatokat, példabeszédeket.

Mayer **Jézus szavait is megválogatja**. Pártos társadalomszemlélete miatt a bibliatudósok által leghitelesebbnek tartott jézusi szó, az Atya is a proletár/gazdag ellentét hordozójává lesz (lásd: 4.1.3., a Márk- és János-evangélium összevetése). Jézus **Abba** - édesapa szavát a szexizmus és a kizsákmányolás jelszavaként érteni súlyos hiba.

Szövegértelmezéseit is átszövi a proletár Jézusra vonatkozó előföltevése. Szerzőnk a Máté szakmai múltjából származó (bankár és gazda) példabeszédeket Jézustól idegen betoldásnak tartja (4.3.2.), függetlenül attól, hogy azok Isten irgalmáról szólnak, csak azért, mert a proletároknak már akkor sem volt sok közülük a bankárokhöz, ma pedig a bankok döntik romlásba a világot. Ebben odáig megy, hogy az utolsó óra szőlőmunkásairól szóló példabeszédet fordítva érti, Isten válogatás nélküli szeretete helyett a munka nélkül szerzett jövedelem apológiáját véli fölfedezni benne.

Ugyanakkor elfogadja a Jelenések könyvének brutális erőszakban tobzódó szemléletét, mert az méltán fejezi ki a proletárok Istenének elkötelezettségét, s nem zavarhatja magát Jézustól, aki az erőalkalmazás egyetlen formájára sem tartott igényt az emberi élet problémáinak megoldásában (3.2.3.1.).

Mayer Jézus-értelmezése is szenved a szerző alapvető döntésétől, az a Jézus, aki szerinte is képes volt túllépni kora és népe társadalmi korlátain (2.2.1. vége), képtelen lett volna meghaladni a proletár-lét műveltségbeli korlátait (2.3.3.)?

Az ismertetés utolsó részében felvázolt társadalmi cselekvési program súlypontjai valóban fontos problémák ma, de korántsem úgy, és olyan szorosan függenek össze, ahogyan ezt Mayer állítja. A szexizmus felszámolása társadalmi program keretében - illúzió. Olyan alapvető, emberlétünk legmélyét érintő adottság a két nem egymásrautaltsága és küzdelme, amelyet aligha lehet a ráépült igazságtalan társadalmi berendezkedés lebontásával örökre egyensúlyba hozni. Az antijudaizmus-antiszemitizmus kérdésköre sem eredeztethető a zsidó és a keresztény kultúra eltérő szexuális felfogásából, és az antikapitalizmus céljai sem azonosíthatók az antiszemitizmussal.

Számomra éppen a Mayer által javasolt sorrend fordítottja látszik célravezetőnek, a pénzhatalmi világrend elleni küzdelem sikere hozhatja el részeredményként az idegengyűlölet és a másik nem iránti gyűlölet okainak és céljainak elhalását.

Mindezek ellenére, Mayer könyve fontos, nagy bátorságot kívánó kérdéseket vet föl, és mindenkit továbbgondolkodásra indít. Örülök, hogy vitatkozhattam vele.

PAPP FERENC

A HAGYOMÁNYOS MISERÍTUS FELFEDEZÉSE

Bevezetés

Néhány észrevételemet megosztom a hagyományos miserítusról e sorok között feltételezett néhány olvasómmal, laikusként, vállaltan annak pejoratív, dilettáns kicsengésével. A liturgia a szó eredeti értelmében a közjó szolgálatát jelentette az ókori görög városállamokban, s nem szertartások összességét, mint ahogyan általában a keresztény egyházak használják hivatalos szóhasználatukban. Ezért tekinthető közügynek, mindenkihez szólónak a liturgia ügye, ami miatt szerintem bárki véleményét nyilváníthat róla a maga tudatszintjén, még ha a szakemberek öregesen morgolódnak is magukban emiatt, a felkészületlen sokaság „sarlatánságán” háborogva. Olyanná vált mára a liturgia, mint a futball: minden igaz keresztény hívő magáénak érzi valahogyan, valamilyen szinten, még ha valójában kevesen értenek hozzá. (De mégsem lehet szakemberek kiváltsága művelése, ahogyan a foci sem az edzők és a játékosok belügye, szakmai privilégiuma.) Ahogy Bozsik Csikar mondta egykoron: „Az a különbség a régi foci, meg a mai között, hogy egykor a szegény gyerekek rúgták a labdát a grundokon kikapcsolódásként, a gazdagok meg nézték játékukat a lelátókon. Mostanra viszont megfordult a helyzet: a milliomos játékosok rúgják a labdát a pályákon, s a nincstelen szegények meg csak nézik a tévében szórakozásként, ha bekapcsolják.” A II. Vatikáni Zsinat a katolikus liturgiát felértékelte, a dogmatika részének nyilvánította, mivel a mise egyfajta kiskatekizmus, a katolikus hit összefoglalása s egyben megjelenítése, elevenné tétele.

Írásomban előrebocsájtom, hogy szándékosan kerültem a „tridenti” jelzöt, mert a hagyományos miserítus gyökerei távolabbra nyúlnak vissza, mint a tridenti zsinat határozatai; a „rendkívüli” jelzöt pedig nem tartom megfelelőnek (forma extraordinaria), mert hosszabb ideig volt ez a „rendes”, hivatalos forma (forma ordinaria) a katolikus egyházban, mint a jelenlegi, mára csupán megfordult a kocka lapja. A liturgia „reformjának reformja” XVI. benedeki szóhasználatát pedig könnyen félreérthetően homályosnak, csalafintának vélem, mert restaurációs szándék sejlik ki belőle; „szerves” fejlődésről pedig idáig csak a biológiában hallottam, ott különböztetnek meg „szerves” meg „szervetlen” kémiát, a liturgiában nem tudom hová tenni, elhelyezni e jelzöt. Valamilyen folytonosságot, törésmentességet érthetett

alatta, olyasfajta vonulatot, mint amelyeket a szellem-tudományokban szoktak eszmetörténészek, filozófusok és liturgiátörténészek kimutatni. (Talán ellensúlyozni akarta ezzel a szófordulattal a máig oly divatos „paradigma-váltás” fogalmát, ami szemléletváltásként fordítható.)

A VOM és NOM viszonya

A VOM(vetus ordo missae) és a NOM(novum ordo missae) mise szemléletében szerintem számos lényeges különbség mutatkozik: a fő dilemma számomra az volt, hogy ezek komplementer, (azaz egymást kiegészítő), vagy antagonisztikus, (azaz egymással ellentétes) teológiai szemléletet hordoznak-e, s hogy diszkurzív (kifejtve következtető) vagy performatív (kimondva végrehajtó) igazságot fejeznek-e ki?

Sokáig úgy véltem, hogy a NOM miserítus sallangmentes, korszerűsített változata a réginek, annak rövidített forgatói könyve, amolyan „szakrális színházi előadása” (Donáth László), ami a mise lényegét megőrizte, átmentette. Emiatt azt hittem, a VOM és a NOM mise könnyen összetársítható, mivel utóbbi az előbbi egy változata: lám-lám, a görögkeleti rítusban is jól megférnek egymás mellett az Aranyszájú Szent János, a Szent Vazul és az ősi Szent Jakab liturgiák az egyházi ünnepek megünneplésekor, miért lenne ez másként a katolikus liturgikus naptárban? Mára viszont másként látom egymáshoz való viszonyukat. A különbséget nem abban vélem felfedezni, hogy a NOM közösségorientált, a VOM meg kultikusan áldozat-centrikus volna, ahogy sokan állítják, hanem abban, hogy a régi mise Atyais-tenre irányulóbb, míg a megújított jóval antropocentrikusabbá lett. (Ezt fejezi ki szemléletesen a miseirány megváltoztatása és térdepelve áldozás megszűnése a NOM miséken.)

Az archaikus ember világképe a keleti irányból felkelő naphoz kötött volt, a föld állt a centrumban, az égbolt karimájában; a modern ember világképe viszont megváltozott: tisztában van vele, hogy a föld nem az univerzum kítüntetett pontja, ezért nem a nap felé, hanem az ég felé tekint, az űr mélyébe, ahol a Teremtőt, Fenntartót és cselekvően Mindenhatót tartózkodni véli. Ugyanakkor tisztában van azzal is, hogy a teremtő nem azonos teremtményével, de mégis személyesen megszólítható, kapcsolatokat létesítő valóság, mert létezésének mélyén az ősalapja teremtőjével mégis azonos. Isten már nem Úr többé, aki uralkodni akar felette, hanem úti társ, életkalauz és segítő partner. (A „kézből etetés” ezt a bensőséges bizalmi viszonyt volna hivatott kifejezni a NOM-ban, a hívő mintegy önmagának szolgáltatja ki a szentséget, más kérdés, hogy mára inkább paródiává vált, a profanizált mozdulatsor inkább zsákmányszerző megragadásnak tűnhet.)

A miseáldozat misztériumának téves, racionalista felfogásai

A VOM misébe bele van kódolva az ősi, a zsidó templomi áldozati kultusz egyik fontos összetevője, amit a

„szent” fogalma jelöl meg: a hódolat és teljes tisztelet az egészen más felé, a láthatatlan és szavakban kimondhatatlan túlvilági lény iránt, mely a szellemi világ irányítója, akivel kapcsolatosan az alázat, a függőség elismerése lehet az egyetlen helyes magatartás, a leborulás testhelyzete. Nagypénteken a pap arcra borul a kereszt előtt a szertartáson. Ezért a zsidó liturgiai felfogásnak megfelelően nem filozofikusan okoskodó igazságot, hanem létesítő, ontológiai igazságot hordoznak az átváltoztatás szavai. A vízzel való megszentelés, ami a keresztelési fogadalom felelevenítése és a démoni szellemekkel való küzdelem felvállalása, burkolt démonűző szertartás volt a mise első részében a VOM-ban, fakultatívva, gyakorlatilag elhagyandóvá vált a NOM-ban, a lépcsőima pedig száműzetett a sekrestyébe. Ahogy a püspöki miséken az öltözködés sem nyílt színen folyik már a szentélyben, elveszett ennek családfőseget sugalló szerepe, hogy a püspök atya volna, a mennyei atyai jóság megjelenítője. Vajon nem ezek elhagyása miatt képtelenek sok hívő ráhangolódni a túlságosan fennköltnek és magasztosnak tartott miseszövegre? Vajon jelenvalóvá válhat-e így a hétköznapi szűrkeségéből kilépni szándékozónak a szentekkel való szeretetközösség élménye a mise kellős közepén, a glóriában, az angyali karokkal dicshimnusz zengve?

Idejétműltnak, az ökumenikus dialógusok során kerülendőnek tartom a „transzszubsztanciáció” (átlényegülés) középkori, skolasztikus kifejezését, fogalmát, mely még II. János Pál pápa egyik enciklikájában is hivatalosan felbukkant. Pedig A filozófiai univerzale viták ismeretelméleti kérdéseket feszegettek egykoron, hogy a szavak, fogalmak lefednek-e általános, egyetemes, objektív valóságokat, vagy csak kijelölnek a nyelvi valóság szintjén kategóriákat. A „lényeg” alatt tehát nem atomi anyagi valóságot értettek, mint manapság, hanem verbálisakat. A kenyérnek s a bornak ui. nincs lényegi és járulékos eleme, amely különválasztható volna az anyagi valóság szintjén. Jelenleg az anyagi valóságot értelmező kémiai-fizikai értelmezések inkább „transzmutációról”(anyagváltozás) írnak, ami alatt a fizikában azt értik, hogy hidrogénatomok számának csökkentésével vagy növelésével új kémiai elemek hozhatóak létre. A biológiában a DNS kettős spirálja kódjainak átírási megváltozását nevezik génmutációnak. Ezek a kifejezések a misebeli átváltozásra aligha használhatóak, átvihetőek. A színek alatti érzékszerveinkkel érzékelhető formai állandóság hangsúlyozása könnyen mágikus, babonás, materializációs értelmezésekhez vezetnek, mint ahogyan azt a hírhedt indiai guru, Sai Baba tette, aki a „semmiből” kanalakat, ékszereket, s egyéb tárgyakat vett elő, s hamugolyókat köpött ki a szájából, megfogható testeket adott az éteri szellemeknek.

A II. Vatikáni Zsinat után megjelent egy új, téves miseértelmezés is mely a NOM misében lépten-nyomon előkerül egyes teológusok kommentárjában. Például Xavier Léon-Dufour könyvében(A Le pain de la

vie, Seuil, Párizs, 2005.) a „ressourcement” jegyében a keresztény forrásokhoz (sources a források francia neve) való visszatérésről írt. Szerinte újra birtokba kell venni a Szentírást, a szentatyák és a liturgia elfelejtett, soha egészen ki nem aknázott gazdagságát, hogy így az átváltozás lefolyásának mikéntjét jobban megérthessük. Két régi-új miseértelmezést melegített fel: a „transzfizikalizáció”(célváltozás) és „transzszignifikáció”(jelentésváltozás) elméletét. Mindkét elméletet VI. Pál pápa a *Mysterium Fidei* enciklikában, 1965-ben tévtannak minősítette, ezért meglepő az újbóli felbukkanása kissé átszabott formában. A tranfizikalizáció szerint az átváltozás nem a szereztetési igék kimondásával veszi kezdetét, hanem a misefelajánlással, ami eléggé meghökkenítő, még ha az végső soron az átváltoztatásra irányul is. A transzszignifikáció elmélete pedig a jelképes, szimbolikus biblia értelmezés átkeresztelése csupán, szintén fogalmi szinten mozog. A „reálszimbólum”(Karl Rahner) kifejezése is üres okoskodás, nem fejez ki ontológiai, létesítő valóságot. Ha már mindenképp valamilyen „transz” kifejezést akarunk használni, akkor a „transzfiguráció”(átváltozás) a megfelelő latin kifejezés, ami görögül metamorfózis megfelelője. Ennek van szép ősi magyar kifejezése: színeváltozás.

A „színeváltozás” bibliai értelmezése és a miseáldozat

A lutheránusokkal folytatott teológiai diskurzusok sláger témája és örökzöld exegetikai vitatéma: Jézus kafarneumi beszédének mai értelmezése a János evangéliumának 6. fejezetében. A valóban kulcsfontosságú bibliai helyet csakis az eredeti arámi ÚSZ fordításból lehet helyesen értelmezni, sem a görög, sem a latin, sem a magyar fordítások nem lehetnek irányadóak. Az arámiból kiderül, hogy nincs is ott az az ominózus „est”, (hoc est corpus meum), „van” kifejezés, ahogy a magyarban sincs: ez az én testem. A szöveg nem is beszél a jegyek lényegéről, sem átváltozásukról, vagy átlényegülésükéről. Tehát szerinte a transzszubsztanciáció(átlényegülés), és a konzubsztanciáció (együttváltozás) filozófiai fogalma a Bibliától teljesen idegen szemlélet. A zsidó ember szokásait, iszonyodását a vér fogyasztásától egyébként is ismerjük, tehát nem képzelhető el egy ilyen spekuláció hitelesen, abban a korban.

A hellén misztériumvallásokra, például az orfikus görög vallásra épülő gondolkodásmód jellemzője a panteizmus: szerintük minden anyagi dologban rejtetten ott van a természetfeletti, mennyei erő, „lélek”, ami idővel megjelent a miseértelmezésben is. Hamarosan magára a jegyekre került a hangsúly, a szimbolikus jelentése helyett, azaz megjelent a szentégimádás. Fontos tudni, hogy az utóbbi időben a római katolikus egyház hangsúlyozza: a mise nem megismétli, hanem megjeleníti, reprezentálja, megújítja Krisztus egyetlen, igaz áldozatát. XV. Benedek pápa is kiemelte, hogy sem elspiritualizálni, sem elmaterializálni nem

szabad a miseáldozatot, mert mindkét esetben mellőzzük a hitbéli döntést, s így a személyes találkozás helyett csak a dologi hatások érvényesülnek. Az eucharisztia ugyan gyógyszer a bűnösöknek, de nem mágikus eszköz, az „opere operato” elv, a kegyelmi hatás a kereszttségben sem automatikusan, hanem tudat alatt hat, s a bérnálóskor tudatosodik. (De akkor is hathat, ha valaki időlegesen vagy tudva vagy tudatlanul hitehagyottá válik.)

Ugyancsak zavaróan hat, amikor a feltámadott testet nem pneumatikus, megüdvözült testként értelmezik, melyre nem vonatkoznak az evilági fizikai törvényszerűségek, hanem nagyon is evilági módon képzelik el egyesek: életük virágzásában, tiniként kiszállnak a sírból s új életet kezdenek el. Ez inkább hasonlít egyfajta reinkarnációs képzethez, ráadásul azt remélik, jellemhibáikat is kijavíthatják az újrakezdések sorozatában, míg el nem érik a tökéletességet. Ellenben Jézus már a Tábor hegyén színeváltozásakor megmutatta néhány kiválasztott tanítványának isteni természetét, mintegy leendő pneumatikus testét elővételezve, amire a kafarneumi beszédében is utalt. A VOM mise központi gondolata és üzenete az, hogy nem a pap mutat be áldozatot az oltáron, hanem a pap „alter Chriszti”, Krisztus egyfajta hasonmása, méltóságát és megbecsültségét épp ez a szerepe adja. Maga Krisztus az áldozat bemutatója és az áldozat is egyben, s azért kell a világ különböző pontjain minél nagyobb számban bemutatni és megújítani kínhalálát, áldozatát, mert az emberiség újratermeli bűneit, a Sátán, Isten elleni lázadást szító főangyalának ármanykodása ellenhatásaként. Ez tartja létezésben az emberiséget a végső pusztulásig, összezsapásig, az újjáteremtés korszakáig.

A NOM mise ellenben jobban a pászka vacsorára helyezi a hangsúlyt, hogy Jézus ma is meghív a vele való találkozásra. A mai bibliai kutatások fényében joggal lehet valószínűsíteni, hogy Jézus utolsó vacsorája nem nagypénteken, hanem nagycsütörtökön volt, János evangélista azért tette péntekre, hogy ezzel is hangsúlyozza: Jézus az igazi bárány, aki népe bűneiért és az emberiség bűneiért bűnbakként feláldozta önmagát. Jézus azért hozta előre a titokban megtartott pászka vacsorát, mert tudta, hogy hamarosan elárulják és kivégzik: gyakorlatilag 24 óra leforgása alatt a gecsemáni kertben való vérrel verejtékezésé után már megkínózták, elítélték és kivégezték. Maga Jézus értelmezte át a zsidó pászka vacsora szövegét, amely eredetileg más volt. Minden olyan étkezés előtt, ahol bort is felszolgáltak, a házigazda hálát adott Istennek, megtörte a kenyeret, és egy-egy darabot adott a jelenlévőknek. Az étkezés után pedig a hálaadás kelyhét adta körbe. A kenyér után ezt mondta: „Légy áldott Urunk, Istenünk, világ királya, hogy a föld kenyeret teremhetett.” A vacsora után pedig a ház ura, vagy egy az erre megkért vendég így szól: „Légy áldott Urunk, Istenünk, világ királya,

ki a szőlő termését teremtette.” Jézus ezt úgy értelmezte át, hogy aki reá emlékezve eszi és issza a kenyeret és a bort, az vele fog egyesülni már e világon, de az eljövendőben is. Bizony, ezzel a szentségek megalapítására, leendő állandó jelenlétének nem csak spirituális, Szentlélek formájában való jelenvalóságára utalt, mely Pümkösd után vált nyilvánvalóvá, de sajátos fizikai jelenlétének szükségességét is jelezte, közönséges, mindennapi főétel s ital formájában, „hogy el ne vesszünk”.

A VOM és NOM mise hatása a modern templomépítészetre

Mindkét miseforma erősen hatott és hat a templomépítészetre. Itt csak néhány divatos tendenciára, meg amolyan általános életérzést kifejező stílusjegyekre kívánok utalni. Az utóbbi évtizedben megjelent egy új templomépítészeti stílus hazánkban az ún. regeneratív (önmagát megújító) irányzat, mely szerintem nevezhető kísérletezőnek, útkeresőnek, absztraktnak, minimalistának, közösséginek és tájépítészetinek, de akár avantgartnak is. Egyszóval meglehetősen eklektikus, de karakteresen elüt a funkcionalista iskolától (Bachaus, Finta József), vagy az organikus iskolától (skandináv építészet, Makovecz Imre).

Idehaza Katona Vilmos hívta fel erre az irányzatra a szakma figyelmét a 2009-es, XI. nemzetközi építészeti konferencián az „Előhang a regeneratív építészet hazai elterjesztéséhez” című előadásában, melyet 2013-ban az „Építészfórum” szaklap is két részben leközölt. A 30-as éveinek elején járó fiatal Katona Vilmos (aki valószínűleg a székesfehérvári grafikus művész, Katona Vilmos fia lehet, aki eredetileg építész végzettségű) nemcsak egy német építészeti szaklap szakírójaként és szerkesztőjeként szerzett hírnevet a szakmában, de 2014-es „Az Úr bevonul házába” című doktori disszertációjával és merész templomterveivel is.

Scharle Péter, aki az építészeti szabványok kidolgozásával foglalkozik, az építészeti szabványosítás szakmai tekintélye, felfigyelt dolgozatának abbéli javaslatára, hogy a püspöki karnak vagy az építész kamarának olyan instrukciókat kellene kidolgoznia és közre adnia, ami mindkét liturgiai iskola, irányzat, rítusforma igényeit figyelembe veszi. Ilyenek volnának szerinte a kör vagy ovális alaprajzú templomok, amelyek más építészeti példákul Török Ferenc szerint cirkuszi porondra hasonlítanának s a szembeülvőkkel szemkonfliktust teremtve elvonnák a figyelmet a szakrális eseményekről. Kialakíthatóak viszont olyan belső tételrendezés az átlós vagy tengelyes alaprajzú templomokban is, melyeknél az oltár, az ambó is áthelyezhetőek, nem fixek, hanem mobilak.

2008-ban feltűnést keltett a debreceni, a modern magyar templomokat bemutató kiállításon a református, Szolnok környéki Szandaszőlőstre tervezett templom típustervével, melyet egybeolvasztott a parókiával. A látványterv eléggé meghökkentő volt: a templom tornya

egy a templomtestből kiemelkedő, hegyes gúla volt, a parókia szintén végletekig leegyszerűsített geometria alakzatként ráépült volna a templom hajójára. (Végül is a 3 tagú szakmai zsűritől „C” minősítést kapott, nem épült meg.) De tervezett egy különleges szent-kutat is, ami elkészült, a 2013-as, a FUGA Építészeti Központban megnyílt kiállításon szintén szerepelt újszerű, formabontó terveivel. Idén május végén a modern protestáns építészeti tipológiákról volt konferencia a BME-n, itt is érezni lehetett a regeneratív iskola hatását. A templomok fényvel átszöttekké váltak: a fény a szellem megjelenítője, aminek nincs köze a gnosztikus szellemi irányzatokhoz, annál inkább a nagyszombati fényliturgiához, melynél a húsvéti gyertyáról meggyújtott fény tovaterjedése a krisztusi örömhír szétáramlását szimbolizálja a hívő nép között a sötétségben, a még hitetlenek között.

Jellegetes hazai, új és modern katolikus templomok

Néhány megjegyzést teszek még a legvitatottabb új templomokról, figyelembe véve, hogy az építésznek élniük kell a szabadságukkal, mert mára nincs kimondottan egyházas építészet, bár kimondva vagy kimondatlanul legalább a (belső) építészetnek a liturgiát kell(ene) szolgálnia.

Makovecz Imre paksi Szentlélek fatemplomát egyes katolikus papok nem tartják katolikusnak, a „New Age templomának” titulálják. Alaprajza „S” alakú, ami a kínai taoizmus jing és jang dualizmusára utal, a kereszt mellett két tornya a nap és hold jelképében végződik, utalva az ősi magyar hitvilágra. Makovecz gyakorta védekezett azzal, hogy példaképe, Gaudi is beépítette épületeibe a katalán motívumokat és hiedelmeket. A PPKE központi épülete, a Stephaneum szintén építészeti remekmű, döntött falai, hatalmas kupola rendszere teljesen egyedivé teszi. (Sajnos, a 2. lépcsőben nem pályázhatott a hiányzó épületek tervezésére, ezt nyilvánosan is nehezményezte.) Miközben Makón fél tucat épülete épült, Budapesten egy sem, a X. kerületben, Lipótföldre tervezett Makovecz katedrális megépítése életművének betetőzése volna, állami pénzből vagy közadakozásból felépíthető lenne, mivel részletesen elkészítette a tervrajzát, de a sevillai soktornyú, mesebeli kiállítási kultúrpalotája is szétszedve, egy csarnokban hever, darabjaira szedve.

Meglepően heves vita folyt a gazdagréti Angyalok temploma körül építészeti körökben, amit a közismert Lippai László atya álmodott meg, inspirált és szintén építészeti különlegességnek számít. Sajnos meghalt rákban azelőtt, hogy teljesen felépült volna ez a nagyméretű, bonyolult alaprajzú és tetőszerkezetű templom, vagy inkább komplexum, amely méreteit tekintve vetekszik a dunaújvárosi betonkatedrálissal. A templomépítészeti főleg a belső térkialakítását kifogásolták: anfitéatrumos a kialakítása, azaz félköríves, süllyesztett nézőtere van, mint a nagyobb színházaknak. Meglepő, hogy ennek ellenére zavaróan torz az akusztikája, ami

azzal függhet össze, hogy a szentély fölé egy kerek formájú kupolát terveztek, ami elnyeli a hangokat. (Csak elektromos hangosítással használható emiatt.) A liturgia viszont nem tud mit kezdeni az ilyen belső térkialakítással, még a NOM sem, még ha a szentély üvegfalából csodás panoráma nyílik Gazdagrét dombos tájára, a szép kilátásba gyönyörködhet a papság és az asszisztencia. (A hívek legfőbb távcsővel élvezhetik a pompás látványt.) A templom berendezése egyébként illik a templomhoz, minden darabja, még az ajtók is egyedi formatervezésűek, különlegesek.

Budapesten még két új katolikus templom is épült a rendszerváltás után, mindkettőt példaértékűnek tartom, mert alapvetően funkcionalista jellegű templomok. A BME Budapest rakparti épületegyüttese között, közvetlenül az egyetemi lelkészség mellett épült fel a Mindenszentek temploma, mely alaprajzát tekintve kör alakú, elvileg emiatt akár mindkét rítusnak kedvezne, de belső elrendezése mégis frontális, tengelyes. Belülről panteonra emlékeztető, kis kupola ablakain szűrt fény tör át, különösen alkalmas így a meditációra és az imádságra. Pompás kert veszi körül dús növényzettel és szobrokkal.

A másik a tavaly átadott XI. kerületi Boldog Mészleány Zoltán vértanú püspökünkről elnevezett templom, mely számos egyedi, szokatlan megoldást alkalmazott, de mégsem hat formabontóan. Kissé szokatlan, hogy a harangtorony a hajó előtt áll néhány méterre a bejáratától és teljesen krómaccélból készült. Belülről a magas betonpillérek gótikus hatásúak, viszont a mennyezet dőlt, homorú felületű, ami miatt a templom akusztikai hangzása meglepően jó, koncertminőségű, vetekszik az Avilai Szent Teréz templomával, vagy a Dezső téri, szintén kör alakú templomával. (Bár még egy egyszerű elektromos orgona kíséri a liturgiát, ami a célnak megfelel, egy 35 regiszteres, 3 manuális pneumatikus-mechanikus orgona illene ide, idővel. Tudni érdemes, hogy a digitális orgonák, amit az orgona művészek egyszerűen orgona utánzatoknak csúfolnak, tizedannyiba kerülnek, mint a klasszikus orgonák. Például egy 35 regiszteres hagyományos versenyorgona, ami spanyol kürtökkel is fel van szerelve, kb. 60 millió forintba kerül.) A Mészleányi-templom éjszakánként díszvilágításban ragyog, burkolatba süllyesztett, rejtett reflektorokkal van megvilágítva, a bejárat feletti üvegmozaik sötét keresztje belülről van megvilágítva, csodálatos látványt nyújt messzi távolból is, hirdetve Krisztus jelenlétét. Belső berendezése átgondolt: a tabernákulum és a kőoltár a templom főtengelyében áll, a gyertyák viszont az oltár körül egy-egy kandeláberen állnak, a kőlap minden sarkában, azaz négy darab, kissé ravatalozói gyászhangulatot keltve. Itt láttam egyedül áldoztató tál alkalmazását az újonnan épült templomok közül, amit a II. Vatikáni Zsinat után liturgiai szakemberek ajánlanak: egy kis asztalon ég egy gyertya, amíg ég a lángja, a tálkába

kis rézcsipesszel ki-ki maga tehet ostyát, amit a felajánláskor tesznek az oltárra, közös felajánlási adomány gyanánt. Az oltár fölött pedig egy hatalmas korpusz nélküli kereszt függ, áttört farácsozatból kivágva, emlékeztetve Krisztus végtelenül nagy áldozatára. (Meggjegyzem, hogy több templomnál lehet találkozni halmozással, valóságos kereszt erdőkkel. A külföldi turisták, főleg a buddhisták általában megdöbbennek ezen: a derűs Buddha szobrok helyett horrorisztikusan kivégzett testeket látnak mindenfelé, az utcákon is, valóban olykor sokkoló látvány lehet ez számukra. Kultúra-sokk.) **Végezetül** említést tennék a tavaly átadott soproni Árpád-házi Szent Margit templomról, mely a skandináv templomépitészeti típus hazai gyöngyszeme. Idehaza valóban formabontónak, szokatlannak hat a külső megjelenése, de a belső kialakítása is, jól kivehető a regeneratív iskola számos eleme. A teljes templom teste földbe süllyesztett, csak a teteje látható kívülről nézve és a templomtorony egyszerű keresztben végződik, ökumenikus célzattal, a tető hajótestet utánoz.

Bp., 2016. július 25.

BULÁNYI GYÖRGY

EGYHÁZREND

3.8. "Biztosítja a személyiség kibontakozását"

A kisközösség gondolata számomra sokkal több, mint a jelen paphiányra tekintettel támadt szárazkáplán kísérlet. Több, mint a jelen mammut vagy nemmammut egyházközösségek kísérlete arra, hogy a templomtól elmaradt 95 %-ot visszacsalogassa a kiürült templomba. Ezeket a célokat is szolgálja a kisközösség, de nemcsak tüneti kezelést végez. Nem, mert világosan látja a paphiány okait, a hívek-hiány okait is. Valamikor el lehetett hitetni a pappal, hogy ő valóban hitoktató; értsd: gyermekek hitben nevelésére specializált személy. Akkoriban volt ez lehetséges, amikor vasárnaponként viszonylag sűrű sorokban még a szüleik is eljárak a templomba. De a felnőttek tömegaposztáziájának tényét látva, amikor Istenben már alig hívő emberek gyerekeit keresztelgetjük, amikor hitoktatásra a gyerekek egyre kisebb százalékát kapjuk meg, amikor ezeknek a gyerekeknek a bérmálás szentségét úgy adjuk fel a püspökkel, hogy egyre egyetemesebbé lesz a tapasztalat, hogy ez a szentség számukra a templombajárás abbahagyásának a szentsége, akkor világossá lesz, hogy messze túl vagyunk a toldozgatással új életadás lehetőségén. A jelenleg érvényben levő egyházrend hozta létre ezt a helyzetet, és csak egy új, egy evangéliumibb egyházrend tud új bevágást hozni. Mindenkinek el kell gondolkodnia azon a tényen, hogy napjainkban egyre inkább csak olyanok szenteltetik fel magukat pappokká, akik kisközösségben nevelődnek, akik a kisközösségekből felépülő egyházat hordják már a lelkükben. Az egyház a jézusi célkitűzésből él, s az attól elhajlástól pusztul, zsugorodik, fogy. Ez a jézusi célkitűzés bele

van írva az emberi természetbe. Nem más ez a belénk írt célkitűzés, mint önkibontakoztatás a szeretetben. Ha ez a belénk írt célkitűzés tilalomfákat kap: Nő vagy! Családos vagy! Vasesztergályos vagy!, akkor az emberi társadalom 999 ezreléke visszavonul, nem kér abból, hogy az Isten népe legyen és a templomokat elhagyásban megnyilvánuló aposztáziájával némán is hangosan kiáltja az eleve kiválasztott egy ezrelék felé: "Csináld magad! Így nem játszunk! Szívesen lennék én is Isten népe, de szeretném én is kibontani önmagamam. Ha eleve te vagy a göré 24 éves korodtól kezdve, akkor én itt minek strapáljam magam? Elmegyek oda, ahol emberszámba vesznek... bár nő vagyok, bár családos vagyok, bár villanyszerelő a szakmám. A jézusi célkitűzés - a szeretet. Ez a szeretet közösségteremtést eredményez. Ha a közösségteremtésben nem tudom kifutni ambíciómat, mert nő, családos és villanyszerelő lévén a "főnök képző iskolába" be sem iratkozhatom, akkor nem Jézusban fogok közösséget teremteni, vagy legalábbis nem a katolikus egyházon belül fogok jézusi közösséget teremteni. "A jelen egyházrend elveszi Isten népétől a jézusi ambíció lehetőségét." A jelen egyházrend még az eleve privilegizált egy ezreléktől is elveszi a jézusi kiteljesülés lehetőségét. Elveszi, mert nem-jézusi, nem-teológiai szempontok határozzák meg az ő számára is az önkibontakozást a jelen egyházrendben. Ha nem alkalmazkodik "józanul" az adottságokhoz, amelyeket a történelmileg kifejlődött jelen egyházrend olyan-amilyen volta szab meg, akkor kinézik onnan, mint gyanúsat, mint szektásat. Csoda-e, ha Isten maga veti el az ilyen egyházrendet, hogy ezáltal utat készítsen a jézusibbna. Hogyan veti el? Úgy, hogy kiüresednek a templomok, bezárulnak a szemináriumok, s a szemináriumokból maguk az előjárók hajigálják ki azokat, akik keveretlenül akarják a jézusi célkitűzés szolgálatába állítani életüket.

A kisközösségekben a holnapot készítőknak "nincs szükségük arra, hogy engedetlenekké váljanak a jelen egyházrenddel szemben." Az engedetlenség lehetővé tenné a kiközösítést, és ezáltal elindítaná a további bomlást, felekezést. Elég, ha nem azonosulnak belülről a jelen rend nem-jézusi vonásaival, és okos érveléssel, valamint a jelen egyházrend által lehetővé tett funkciók gyakorlásával készítik Isten Országának a holnapját. Amint több lesz az ily közösségekben élő papok száma, mint az ezeken kívül élőké, amint közelíti majd a közösségekben élő aktív hívők száma a csak templomba járó passzív hívőkét, óhatatlan, hogy a kisközösségek gyakorlatban kialakított élettapasztalatai nyomán meg ne induljon a Szentlélek irányítása mellett a jelen rend átrendeződése. Lehetetlen nem látni, hogy maga a Zsinat is lépés már az átrendeződés felé.

3.9. "Lehetővé teszi a kereszténység egységét"

A fentiekben rendre csak a 700 millió katolikusról beszéltem. A keresztények száma nagyjából

kétennyi, s az emberiség jóval nagyobb fele nem is keresztény. "Hogy mindannyian egyek legyenek..." - ez az Istennek a teremtésbe beleírt és Jézustól megerősített hangja. Hinni - ez számomra végső soron annyit jelent, hogy azt gondolom, hogy csak a jézusi célkitűzés hozhatja közös nevezőre, teheti Szentháromság-analógiájú közösséggé az emberiséget.

Nagy kár volna megkeresztelkedniük a nem-keresztényeknek, nagy kár volna Péterhez csatlakozniuk a nem-római katolikus keresztényeknek, amíg a katolikusok nem tudják, hogy a "szerezd felebarátodat, mint önmagadat!" - ez egyet jelent az uralkodást nem ismerő szolgálattal, a magukat szegényítő osztozással, a különféle eszmék nevében történő gyilkolásról és annak megígéréséről lemondó békességteremtéssel. Ha rendőrséggel védetjük kiváltságainkat, ha nyugodtan tudjuk emelgetni életszínvonalunkat, miközben embertársaink az éhségtől felfordulnak, ha hazafias kötelességünket teljesítendő, parancsra bármikor készségesen tömeggyilkoljuk felebarátainkat, esetleg ugyanazzal az Eucharisziával táplálkozó testvéreinket, akkor Jézus nevében kérdezem: ugyan minek legyenek katolikusokká a nem-keresztények és a nem-katolikusok? Nem jobb-e, ha ezzel az élethalakítással nem szennyezzük tovább Jézus nevét és az emberiség reményét? Mire mi katolikusok ezekről a jézustalan magatartásokról leszokunk, adigra Jézus ereje már csaknem egyesítette is az emberiséget. Ha 700 millió magáévá tenné a jézusi szeretet fent megrajzolt tartalmát, akkor már igazán közel volna az Isten Ország, az emberiség egyesülése a szeretetben. De a nem-keresztények hogyan akarjanak kereszténnyé lenni, ha szavunkban és magatartásunkban nem ismernek reá arra az evangéliumra, amely az istenképpre teremttségük következtében a szívük mélyén élő jó hír? A nem-katolikusok hogyan akarjanak katolikusokká (=egyetemes kereszténnyé) lenni, ha mi magunk számára és mások számára a jézusi szereteten kívül még valami egyebet is az üdvösség feltételévé akarunk tenni?

Úgy gondolom, hogy a tanulmányomban kifejtett látásmódnak és magatartásnak szükségképpen hatással kell lennie a nem-katolikusokra is, a nem-keresztényekre is. Ami magát az ökumenét, a keresztények egységét illeti, lehetetlennek gondolom, hogy egy ilyen látásmód egymás mellé ne sodorja a katolikusokat és nem-katolikusokat. Hazánkban is. Lehetetlen, hogy a közös inspirációt nyújtó írott evangélium és a szívünkbe beleírt evangélium hatására közösségig ne sodródjunk egymással, akár házasságban, akár kisközösségben. Mire megnő az így vagy úgy összesodródottaknak ill. az ezt az összesodródást egész szívükkel helyeslőknek a száma, adigra egyre több egyházfegyelmi gát omlik le. Gátak, amelyekkel védekeznek a felekezetek a maguk különállását bombázó interakciók ellen. A fenti gondolatok konzekvenciáiként másodlagos kérdéssé válik majd az

összesodródottak számára, hogy melyik egyházban esküsznek, melyik egyházban kereszteltetik meg gyermekeiket, mert úgyis kisközösségben élnek meg Jézust, az evangéliumot, és annyira vonzódnak majd egy-egy templomhoz, amennyire abban Jézus örökségét látják képviselni.

4. "A holnap rendjét készítve"

A mában élve készíteni a holnapot - ez a dolgunk. Fejlődésről csak akkor beszélhetünk, ha a holnap a mából nő ki. Az evilági országban úgy készül az új rend, hogy a lázadók megsemmisítik a hatalmon levők hadseregét. "Isten Országában az új rend úgy készül, hogy az Isten szavát hordozók elkezdnek hatni a tudat és élethalakítás irányában." A kétezer esztendő története is kezesség mellett, hogy lehetséges az átalakulás a prófétai szó erejében. Isten Országáé csak szellemi értelemben ismeri az ütközetet. Ütközetek nélkül nem lehetséges az átalakulás, de ezeknek az ütközeteknek a próféták részéről mindig szeretettől meghatározottaknak kell lenniök. Reménnyel kell telve lenniük. A Zsinat előtt ki gondolta lehetségesnek a Zsinat eredményeit? Tanulmányom minden sorát áthatja a befogadás és az elfogadás reménye. Congar szerint "ez a recepció az egyház történelmi fejlődésének az útja." Ami ma felháborítóan hat, azt holnapra az adott rend tényleges képviselői hirdethetik. Ennek a tanulmánynak az álmaiból csak úgy lehet egyszer majd valóság, hogy "apostolutódok mondják majd reá, hogy "ez az egyház tanítása"."

4.1. "Plébánia és kisközösség"

Ahol még nincs közösség, ott úgy indul el, hogy valaki megértette, hogy lennie kell. Azért kell, mert a szeretet természeténél fogva kicsiny közösségek létrehozására törekszik. Akárhogyan is állítja össze imádságból, karitásból, tanulásból egy kisközösség a maga keresztény "kóktélját", szeretet-élete nagyon súlyos sebet hordozna, ha nem törekednék arra, hogy a közösség minden egyes tagja annyira és úgy feltöltődjék szeretettel, hogy minden tag képes legyen arra, hogy ő is létrehozzon egy kis közösséget. Olyan súlyos sebe volna a közösségnek, ha hiányoznák belőle ez a törekvés, hogy a közösség előbb-utóbb belehalna ebbe a sebébe. Belehalna, mert a közösség tagjaiba belefagyna a szeretet, értelmetlenné válnék az együttlét, felbomlanék a közösség.

E kisközösségek életében ma nem jelent pótolhatatlannak átélt hiányt, ha nincsen pap-tagja. Jelenleg ugyanis a szentségkiszolgáltatás nem a kisközösségben folyik. Valamelyik plébániai közösségben hallgatjuk meg a szentmisét, a közösségen kívül találjuk meg a gyóntatónkat, a többi szentségeket is a plébániai kerettől igényeljük. Az viszont igaz, hogy nagyon sok esetben nem az Eucharisziát, a szentségeket nyújtó plébániát éljük meg a magunk közösségének, hanem csak az Eucharisziát és szentségeket nem nyújtó kisközösségünket. Így van ez, mert csak ez utóbbiban éljük meg magunkat

Krisztusban testvéreknek. A plébánia vasárnapi szentmiséin ez csak annyiban lehetséges, amennyiben a szentmisét mondó pap is kisközösségben él. Nincs tehát a kisközösségekben élőkben ellenézés a plébánia iránt, ha az egyházközséget közösségnek tudhatják és nem merő közönségnek, amelyet egy üzemvezető egyenként kiszolgál az üzem által nyújtott javakkal. A plébániai struktúrát étellel betölteni a kisközösségben élők nagyon is készségesek, ha a plébánia vezetője előmozdítja, vagy legalább megengedi, hogy a közönséget közösséggé formálják.

4.2. "Papok és kisközösség"

Kizárólag a papokon fordul, hogy a kisközösségek az egyházközségen kívül halásszák ki a társadalmat Isten népévé, vagy pedig az egyházközségen belül. Ha papjaink képesek a testvéri kapcsolatfelvételre, akkor a kisközösségek nem az egyházközségen kívül lesznek, hanem azon belül. A feltétel - a testvéri kapcsolat. Nem jelent ez kevesebbet, mint leszállást egy alkalmatlannak bizonyult lóról. Testvérként viszonyulni annyit jelent, hogy lemondani kiváltságokról: csak a papokon keresztül működik az Isten... eleve a pap az, aki mindent jobban tud... tanácsot elfogadhat, de ő maga dönt. A múlt század negyvenes éveiben a magyar nemesség azzal mentette meg a hazát és azon belül önmagát, hogy befogadta az alkotmány sáncaiba "a szegény adófizető népet". Képes-e a papság a 19.sz.-i magyar nemesség e nemes gesztusára - ezen fordul, hogy az elkövetkező évtizedekben mennyire éleződik ki a helyzet a hagyományos struktúra és a készülő új struktúra között. Ha papjaink magukévá teszik a készülő újat, akkor a struktúraváltás nem jár majd nagy megrázkódtatással. Ha viszont papjainkat eltöltené "a szorongás egy új hierarchia" miatt, ez keservebbé tenné az átalakulást.

Az átalakulás azonban semmiképpen sem takarítható meg, mert egyfelől nemcsak egyre kevesebbek akarnak "kedves hívek" lenni, hanem másfelől egyre kevesebbek akarnak kiváltságolt papi személyek lenni.

Kispapjaink részint a kisközösségekből toborzódnak, részint társaikon keresztül kispapi éveik alatt megismerkednek a kisközösségek gondolatvilágával. Ha püspökeink elzárkóznának a kisközösségektől, akkor adva van a veszedelme annak, hogy idegen testként eltávolítják az egyházmegyei struktúrából a kisközösség mellett döntő kispapokat, ill. másodrangú állampolgároknak tekintik a kisközösség révén új és buzgóbb papi életre támadó felszentelteteket. Következésképpen az ily módon diszkrimináltak részéről is óhatatlanul megindulna az egyházi keretből kilépés folyamata, mert nem éreznék jól magukat az őket nem becsülő struktúrában belül. Kárát ennek mindenképpen Jézus ügye, az egyház vallaná. Nehezebbé válnék az új struktúra megszületése.

4.3. "A szentségek szerepe a közösség megformálásában"

A mai struktúrában a pap a szenteléssel kapott szentségkiszolgáltatási jogot éli meg olyannak, ami a

hívek-hívók számára tabu. A kisközösségek nagyon is tisztában vannak azzal, hogy Jézus szövetségkötő lakomája közösségi aktus, és nem közönség számára bemutatott néznievaló, amelyen mint vallási produkción megjeleni halálos bűn terhe alatt kötelező. Sokszorosan megélték, hogy a kisközösségekben bemutatott szentmisék alkalmasabbak a Jézusra emlékezésre. Mégis, nem attól élnek meg közösségüket közösségnek, hogy van-e módjuk azon belül szentmiséhez, szentségekhez jutniok.

Ha a közösségben megtalálják a jézusi célt és az azt szolgáló törvényt, ha ott funkciók vannak és ezekből kialakuló szerepkörök, ha ott igénylik értékelő vagy bíráló állásfoglalásukat, ha kialakul a közvagyon, amelynek rendeltetésszerű felhasználásáért felelősnek tudják magukat, s ha mindez személyes közegben bonyolódik, amelyben egymást kölcsönösen ismerik, akkor a közösség tagjainak jézusi közösség-élményük van, akkor úgy érzik, hogy Krisztus jelen van közöttük, ők a Krisztus munkáját végzik, és Eucharisztia nélkül is gondolkodnak rá, azaz emlékeznek tőlük telhető hatékonysággal arra, ami az inkarnáció éveiben történt. E feltételek mellett úgy élnek meg kisközösségi életüket, hogy folytatják vele Krisztus művét a világban, mégpedig annak következtében, hogy egy Jézust képviselő és helyettesítő vezetőnek a szolgáló irányítása mellett dolgoznak a jézusi célért, hogy a közösségen belül és kívül mindnyájan egygyé legyenek a jézusi törvény, vagyis a szeretet erejében. Ennek a ténynek következtében a kisközösségi élet alapvető problémáját ma nem abban látom, hogy miként tudna a maga keretein belül szentmiséhez és szentségekhez jutni, amelyekhez jelenleg hozzájut a plébániái struktúrában belül. Analógiaként hadd említsem meg, hogy Jézus is feljárt tanítványaival együtt a jeruzsálemi templomba, és ettől a tanítványoknak aligha volt hiányérzetük a Jézustól számukra megteremtett közösségen belül. Ott volt közöttük Jézus, aki szavával és példájával mutatta nekik az utat, igazságot és az életet. Amíg a kisközösség vezetője elfogadható-kielégítő módon helyettesíteni tudja a kisközösség számára ezt a közösségvezető Jézust, addig a tagoknak nem lehet pótolhatatlan hiányérzetük. Nem lehet akkor sem, ha vasárnaponként el kell menniök szentmisére - a templomba.

Lenni vagy nem lenni, azaz a kisközösség léte azon fordul, hogy a vezető szolgálata által tudnak-e a közösség tagjai fejlődni a szeretetben, azaz akarnak-e maguk is olyan buzgóvá fejlődni, mint az őket kihalászó vezető. Tehát nem a szentmisét mondási és szentségkiszolgáltatási jognak a megszerzése adja a kisközösség alapvető gondját. Akármilyen nagyra értékeljük is a szentségeket, nagyobb jelentőségűnek kell ítélniük azt a bennük kiformalódó szeretetet, jézusi magatartást, amely nélkül a szentségek - akármennyire érvényesen kiszolgáltattak is! - csak az Isten irántunk tanúsított szeretetét jelölhetik és tartalmazhatják, de nem jelölik és nem tartal-

mazzák az emberek Isten és egymás iránt tanúsított szeretetét. Nem azt tartják tehát alapvető gondjuknak, hogy legyen közöttük olyan testvér, aki megbízás következtében kimondhatja a szentségeket létrehozó szavakat, hiszen az átváltoztatás vagy a feloldozás szavainak elmondása a közösségteremtés követelménye nélkül még nem kíván jézusi teljesítményt az embertől.

A kisközösségek alapvető gondja abban áll, hogy képesek-e hatékony segítséget adni tagjaik számára ahhoz, hogy kiformalódjék bennük a krisztusi ember. A krisztusi ember eszménye pedig nem valami tetszőleges és általános jellegű tökéletességű eszményben fogalmazódik meg számukra, hanem nagyon konkrétan abban, hogy családjukat a szeretet otthonává tegyék, hogy a munkahelyen és mindenütt jelei legyenek Krisztusnak, mégpedig olyan kihívó jelei, amelyek vonzást vagy elmentmondást váltanak ki, s a vonzás alapján megszülethessék a vonzottak meghívása és közösséggé formálása, azaz Jézus továbbélése az egyházban. Ezt az egyházat nem úgy tekintik, mint amelyet valaki másnak kell megcsinálnia számukra karosszéknek, amelybe bele lehet ülniök, hanem olyannak élnek meg, amelyet ők maguk csinálnak meg maguknak a föld határáig eljutni akarás szándékával.

DRYP

KERTI NAPLÓ OKTÓBERBEN NYÁR BÚCSÚZTATÓKÉNT

Szó, ami szó, nem októberben szokták búcsúztatni a nyarat. Hanem nyár végén augusztusban. Az indián nyár azonban az idén szépen kitartott egészen szeptember végéig. Fogalmazhatnék úgy is, hogy fügeérlelő volt felénk az időnek járása. Merthogy Gyurka bácsi fügebokor örökségünk október elejére már negyedik érési ütemében nevelt fügékkal örvendeztetett meg városi kertünkben. Egy városi, urbánus zajjal és autóforgalommal szennyezett kertben még ebben a klímaváltozásra hajló időben is szép teljesítmény volt a terebélyesedő bokortól.

Már a madárhálót is lebontottuk róla, mert úgy látszik a szőlőt szívesebben szemeztették a kert énekesei. Mert-hogy két kis lugasnyi szőlővel is bajlódunk a kertben. Az egyik az öreg Othelló, szülői örökség. Talán már hatvanadik évét is betöltötte. A másik a fiatalabb társa viszont feleannyi idős lehet és valahonnan Ogyessza mellől került ide, még a szovjet-ukrajnai időkből. Mindkettő vastag héjú, növényvédelmet nemigen igénylő fajta, de a színük és az ízük jellegzetesen eltérő. Az Othellóból apám néha 20-25 liternyi borra való szőlőt is leszüretelt, de mi már csak lekvárt és szőlőlevet készítettünk terméséből. Annyit azért el kell mondanom, hogy az Othellót az Európai Unió területéről már kitiltották, telepíteni sem lehet, de még a régi ültetvényeit is tilos felújítani, és így a bora sem forgalmazható. Mielőtt valaki most arra gondolna, hogy ez bizonyára a növényvédő szer üzletág érdekében történt – merthogy a direkttermők szerényebb növényvédő szer kezelést igényelnek – téved, mert a telepítését korlátozó, illetve tiltó rendelkezések már majd egy évszázaddal korábban megszülettek. Hazánkban az 1923. évi XLIII. törvény-cikk tiltotta meg a szőlő telepítését más mezőgazdasági növények termesztésére is alkalmas területeken és egyúttal kizárta a direkttermő fajtákat a szaporítóanyag-forgalomból. A tiltó rendelkezés ellenére azonban mégis nőtt a direkttermő ültetvények területe, ezért 1929-ben a törvényalkotók tovább mentek és megtiltották az ide sorolható fajták telepítését is. „Az 1938. évi XXXI. törvény-cikk a direkttermő szőlőfajták pótlását sem engedélyezi, sőt elrendeli 3 éven belüli kiirtásukat, vagy átültetésüket. Mindezek ellenére a direkttermő fajták tovább terjednek és összterületük megközelíti a 25 ezer hektárt.” - olvasom „A magyar szőlő- és bortermelés rövid történeti kronológiájában.” E törvény azonban mégis kivételt tett az Othellóval, ugyanis 10 százalékig engedélyezte a felhasználását vörösborok színének a javítására. Mivel a direkttermőkre vonatkozó törvények, rendeletek hosszú időn át nem érték el a kívánt hatást, ezért a bortörvény már pontosabban fogalmazott és a többivel együtt az Othellót is pusztulásra ítélte; a direkt termő fajták ültetvényeit 2000 év végéig ki kellett vágni. Számos helyen házkörül, kiskertekben azonban még ma is megtalálni. Igénytelen természete miatt sokan kedvelik. Néhány éve pedig divatba jött szőlőlekvárt is készíteni belőle. Köszönhető ez is a szájhagyományon kívül, az internetes közösségi oldalaknak. Mint említettem mi

sem borral próbálkoztunk, hanem szőlőlevet s lekvárt készítettünk belőle. Azóta már a két örökölt öreg hordóról le is vedlettek az abroncsok, pedig az egyiket még a növendék leanderünknek szántuk. Maradt hát a szőlőlé és a lekvárkészítés, igazán kézműves módra. Leszemeztük a fürtöket, csak az érett, egészséges bogyók kerültek a lábosba.

Elkészítéséről számos recept kering a világhálón, itt egy gyűjtemény közülük <http://www.gasztrokaland.hu/cikk/show/1322>

de, hogy ne kelljen keresgélni az egyiknek ide másoltam pontokba foglalt teendőit

1. A kívánt mennyiségű, vastag héjú szőlőt mosás után szemezzük le, és az átválogatott szemekből nyomkodjuk ki a kocsonyát, a héját pedig tegyük félre
2. Utána öntsük a gyümölcspepet egy ismert úrtartalmú zománcozott lábosba, és közepes lángon, fedő alatt forraljuk legalább 10 percig, majd ezt a szétesett, magvas masszát törjük át szitán
3. Ehhez a mag nélküli kocsonyához adjuk hozzá a szőlő héját, és állandó kevergetés mellett 25 percig sűrítsük
4. A lekvár édesítéséhez literenként 10 dkg mézet használjunk
5. A hazai fajták közül az Othelló szőlőből készíthető a legfinomabb dzsem
6. Ügyeljünk arra, hogy ez a direkttermő szőlőfajta szinte eltávolíthatatlan foltot hagy a ruhán, ezért a feldolgozásnál viseljünk kötényt

Akinek nincs türelme a kézműves pepecseléshez a felfőzött szőlőszemeket egy menetben is átpasszírozhatja a szitán, de ilyenkor bizony egy kis zselésítőre lesz szüksége, hogy majd kenhető állagú lekvárt bontson fel téli csemegeként.

Egy kerti naplóban illene szólni a többi gyümölcsről is, mert – sajnos – konyhakertről most nincs mit tudósítanom. A tíz éves Batul almafánk viszont idén hozott először egy kosárnyi termést és a vele egyidős Seres Olivér körte is felzárkózott a termőre forduló sorába egy, azaz összesen egy darab gömbölyű körtével

Régi, majdnem elfelejtett fajták ezek, amelyeket jelenleg a Tündérgert mozgalom igyekszik megmenteni az unokáknak. Ezt a régi őshonos gyümölcs örökségvédő mozgalmat Kovács Gyula pórszombati erdész pomológus indította útjára saját Medes-hegyi kertjének gyűjteményéből ahonnan napjainkra már a Kárpát-medencében több mint száz Tündérgert jött létre.

Az idén szeptember végén a Pilisi Parkerdő Zrt. Budakeszi Tündérgertjében adott otthont a Tündérgertek V. Találkozásának ahol 7 faj összesen 888 példányát tekinthették meg az érdeklődők. A mára már hagyományná vált rendezvénysorozat szakmai előadásokkal és bemutatókkal a hazai őshonos gyümölcsfák megőrzésének fontosságára, egyben a biológiai sokféleségre és az agrobiodiverzitásra hívta fel a figyelmet. A látogatóknak a gyümölcsökkel is volt alkalmuk megismerkedni egy rögtönzött termés bemutatón.

Befejezésül Kovács Gyula szavaival zárnam ezt tudósítássá vált kerti naplót: „Azt gondolom, hogy az elmúlt éveknek egyik nagy tanulsága, hogy a hagyományok és a magyar örökség őrzésében egyedül csak magunkra számíthatunk. És ez jól is van így, hiszen egyértelművé vált, hogy az európai projektek és hasonló programok ezt nem fogják megoldani. Ez a mi dolgunk. Viszont az a nemzet, vagy közösség, amelyik nem tudja megőrizni a saját hagyományait, tradícióit, az nem életképes. Azt látom itt a rendezvényen is, hogy nagyon sokan vagyunk, de ahhoz hogy egy ilyen Kárpát-medencét is átfogó örökségvédő mentőakció, olyan szintre emelkedjen, amely eredményekkel is kecsegtet. Abban a társadalomnak legalább egy százaléka kellene, hogy részt

vegyen. Jelenleg szerintem ez a hányad egy ezreléket tehet ki, de ez az egy ezrelék is óriási dolog. Úgy vélem, hogy ha nem is a józan belátás, de az elkövetkezendő idők történéseiből eredő kényszer rá fogja döbenteni az embereket, hogy mit is pusztítunk el valójában. Ezért nagyon bízom abban, hogy ha későn is, de előbb-utóbb eszmélni fogunk és ennek az örökségnek, úgy a gyümölcsészetben, mind a belőle fakadó tevékenységeknek jelentős részét sikerül megőrizni utódainknak.” Végzőn pedig a *Göcsej és Órség hagyományos körtéjfajtái* című könyvet ajánlom a gyümölcskedvelő kertészeknek.

GYOMBOLAI MÁRTON:

ÚJRA KÜLDESZ (LELKIGYAKORLAT UTÁN)

Új útra küldesz, Uram, engem,
Testvér szavaktól gazdagabban,
Testvér szívektől melegebben.
Uram, szolgál most csak azt kéri,
Hogy az maradjon benne a régi,
Ami Tőled van, ami égi!
Viharban, csöndben, napsugárban,
A madártrillák himnuszában,
Csikorgó, ordas, rideg télben,
Minden kinyújtott emberkézben:
Add, hogy mindig a kezed lássam!
Segíts hát menni, szólni, tenni,
Roskadva nálad megpihenni.
Te légy indító, friss reményem,
Szeresd velem kicsi népem,
S kiért naponta neved áldom,
Hű társul úgy add drága párom,
Hogy az maradjon bennünk régi,
Ami Tőled van: ami égi!

